

UNIVERSITAT DE BARCELONA
DIVISIÓ DE CIÈNCIES DE L'EDUCACIÓ
DEPARTAMENT DE TEORIA I HISTÒRIA DE L'EDUCACIÓ
INSTITUT NACIONAL D'EDUCACIÓ FÍSICA DE CATALUNYA
CENTRE DE BARCELONA

PROGRAMA DE DOCTORAT
“ACTIVITAT FÍSICA: ANÀLISI INTERDISCIPLINÀRIA”
Bienni 1989/91

LA INSTITUCIONALITZACIÓ DE L'ACTIVITAT
ATLÈTICA A CATALUNYA: EL CAS DE NEMESI
PONSATI

Per optar al títol de

Doctor en Filosofia i Ciències de l'Educació, Secció Ciències de l'Educació

Tesi doctoral presentada per

MIQUEL ROBERT I FERRER

DIRECTOR

DR. CONRAD VILANOU I TORRADO

Barcelona, novembre 1999

6.4. NEMESI PONSATI I EL NOUCENTISME

Ja hem comentat que, com explica Pere Vergés¹⁰⁵ en les seves *Converses* amb Robert Saladrigas, des del moment en què va assistir a un seminari d'Eugeni d'Ors a la Universitat de Barcelona el 1917, va quedar fortament impressionat per la personalitat d'aquest escriptor i filòsof i pel corrent de pensament que defensava; fins al punt de declarar-se, a partir d'aquell moment, com un noucentista convençut. Ja hem comentat que creiem fermament que aquest corrent també va influenciar en el pensament i la pedagogia de Nemesi Ponsati i, tot seguit, intentarem explicar aquest raonament més detingudament.

6.4.1. EL SENTIT SOCIAL DEL NOUCENTISME

Alguns autors, entre els quals destaca Aranguren,¹⁰⁶ consideren el noucentisme com un moviment que volia representar l'antítesi del vuitcentisme o modernisme. Encara que això és en certa manera un exercici de simplificació, no hi ha dubte que per entendre el noucentisme hem de partir del modernisme. Entre final del segle XIX i principi del XX, es produeix a Europa un moviment cultural que rep diferents noms segons la seva ubicació. *Art nouveau*, a França; *jugendstil*, a Alemanya; *modern style*, a Anglaterra. A Catalunya aquest moviment que exaltava el romanticisme, la rauxa, les corbes i les formes lliures d'entendre l'art i la vida va tenir un ressò extraordinari. Arquitectes com Antoni Gaudí i Lluís Domènech i Montaner, pintors com Casas i Rusiñol, i escultors com Josep Llimona, foren entre molts d'altres alguns dels principals representants d'aquest corrent.

105. Robert Saladrigas, *L'Escola del Mar i la renovació pedagògica a Catalunya. Converses amb Pere Vergés. op. cit.* pàg. 120.

Literàriament, Rubén Darío el va introduir a la Península, amb una càrrega de fantasia, exotisme i devoció per la natura. En canvi, el noucentisme predicava la simplicitat i l'ordre enfront del refinament i de la fantasia; els modernistes es regien pels principis de la Natura, mentre que els noucentistes es regulaven segons el cànon de l'Home.

Josep Pla ho resumia de la manera següent: “Contra el romanticisme, el classicisme. Contra el ruralisme, la ciutat. Contra el carrer, la universitat. Contra l'espontaneïtat, el to. Contra el llibertinatge, el sonet. Contra el popularisme, la civilitat. Contra la sinceritat, la urbanitat. Contra el fanatisme, la ironia. Contra el caprici, la norma. Contra l'exabrupte, la gramàtica. Contra el verisme, l'arbitrarietat. Contra el trabuc, el somriure”.¹⁰⁷

El noucentisme, tal com afirma Aranguren, es reduïa en última instància a pedagogia; la cultura estructura un poble, el sentimentalisme romàntic, en canvi, el desfà. El noucentisme va intentar establir les bases per formar un país lliure, democràtic i culte i, naturalment, en l'intent de crear aquesta *kulturkampf* catalana, els mestres i els pedagogs com Alexandre Galí, Eladi Homs, Joan Palau i Vera, Joan Bardina, Pere Vergés, tots ells considerats noucentistes, i molts altres d'una generació de pedagogs extraordinària, hi feien un paper destacadíssim.

106. José Luis Aranguren, *La filosofia de Eugenio d'Or*, pàg. 272-274.

6.4.2. LA PEDAGOGIA NOUCENTISTA

Resumint el pensament pedagògic del noucentisme, el podríem concretar en l'afirmació d'Ors: "L'home és un ésser que treballa i juga." Que treballa segons les lleis tecnocientífiques, i que juga utilitzant forces sobreres i inservibles; per mitjà de l'educació s'obtindrà la feina ben feta i el seny, o la paraula adaptada del francès, *sagesse* –que en aquest cas podríem traduir com a 'raó viva'–, donarà les pautes assenyades per conèixer a través de l'acció el món natural i el món històric.

No és estrany, doncs, que, amb aquests plantejaments, l'educació física en general i l'esport en particular fessin un paper primordial en tots els processos educatius endegats pels pedagogs noucentistes.

Tots aquests pedagogs, malgrat el reconeixement que sentien per Rousseau (no oblidem que en la primera revista de l'Escola de Mestres de Joan Bardina se li dedicava la portada), tenien una relació d'admiració-enfrontament amb les teories del pedagog suís. Valoraven la gran tasca innovadora que havia dut a terme i compartien el gran valor pedagògic del treball en contacte amb la natura, però la gran diferència venia pel fet que ells volien fer aquest treball seguint les lleis de l'home i no pas de la natura.

Amb aquestes premisses resulta més fàcil entendre el valor que aquests pedagogs donaven a l'educació de la voluntat, del treball ben fet i del joc i, naturalment, això ens porta a valorar l'esport com un element clau en el procés educatiu. Veiem la visió que tenia Eugeni d'Ors del futbol:

El foot-ball és un joc saxó, governat per una disciplina estricta. Hi ha en ell dos bàndols, però dos bàndols que combaten segons regla; i dintre cada bàndol

bàndols, però dos bàndols que combaten segons regla; i dintre cada bàndol desapareixen els interessos de les persones a benefici dels interessos del comú. I per això el camp es divideix en dues parts, ben delimitades. I els combatents s'especifiquen en categories diverses: hi ha capitans, hi ha porters, hi ha jugadors d'altres oficis. Cadascun és òrgan d'una funció. Tot òrgan té el seu lloc dins l'economia general, el coneix, i sense rebel·lió, sense extralimitació, l'ocupa. I així l'harmonia del joc, i la seva gràcia, resulten de la submissió de les particulars agressions i defenses a un Ritme general.¹⁰⁸

Els noucentistes sentien una forta admiració per la figura del gentleman com a representació de l'home culte civilitzat i esportista, i per tot allò que fes referència a la cultura hel·lènica, símbol d'una societat culta, democràtica i esportiva.

Sens dubte, l'adopció de l'esport per part dels noucentistes i l'ús que en van fer com a mitjà educatiu van afavorir extraordinàriament el profund arrelament de l'esport en la societat catalana.

Entre els homes que s'han catalogat com a noucentistes hi ha escultors, arquitectes, pedagogs i representants de molts sectors de la societat catalana. En la majoria d'aquestes llistes tan sols un home hi apareix com un esportista noucentista, ens referim a Josep Elies, el "Corredisses", de qui ja hem parlat en capítols anteriors. Penso que a partir d'ara també seria just que un home com Nemesi Ponsati figurés com un noucentista que va utilitzar l'esport com una eina per aconseguir una societat més justa, lliure i democràtica.

108. Eugeni d'Ors, *L'home que treballa i juga*, pàg. 42.

6.5. LA PEDAGOGIA ESPORTIVA DE NEMESI PONSATI

Cap a mitjans dels anys quaranta, quan Nemesi Ponsati va considerar que el Club ja havia aconseguit superar l'etapa més crítica de la seva història, va anar apartant-se dels càrrecs directius i va entregar-se a una extraordinària i fecunda tasca de divulgació de l'esport i, naturalment, hi va aplicar tots els valors del noucentisme, dels quals s'havia anat impregnant durant la joventut. Ja hem comentat en els capítols anteriors com aquesta tasca va donar uns fruits esportius extraordinaris. La secció d'atletisme (esport al qual, a partir d'aquells moments, va dedicar tots els seus esforços) del Club de Natació Barcelona va convertir-se en el primer club d'Espanya durant prop de dues dècades. Per tant, en aquest apartat intentaré explicar la visió de l'esport que va transmetre a tots els seus deixebles i la petjada inesborrable que el seu humanisme va deixar en tots ells.

Com a bon noucentista, estava convençut que l'esport i els seus valors educatius (ordre, voluntat, sacrifici, i tot el que representa el *fair-play*) eren un mitjà extraordinari per formar la joventut i per establir les bases d'una societat més justa i lliure. Per tant, i com també hem vist, estava en contra radicalment de la professionalització dels esportistes, ja que a partir del moment en què un jove començava a córrer o a saltar per diners, l'esport es convertia en un fi i, per tant, perdia el sentit de joc i de mitjà educatiu que li donava valor. Per aquest motiu, es preocupava extraordinàriament de l'educació dels joves que passaven per les seves mans. Així, no és estrany que, com explica Llorenç Cassi,¹⁰⁹ a part d'entrenar-lo atlèticament, Ponsati es preocupés de completar la seva formació i, així, els dissabtes i els diumenges el feia anar a casa seva per tal d'aprendre a escriure a màquina o l'enviava amb una professora particular perquè li ensenyés francès.

109. Llorenç Cassi, un dels millors llançadors de l'atletisme català i entrenador responsable dels llançaments de les federacions catalana i espanyola en l'actualitat.

Pràcticament tots els seus atletes expliquen el mateix. Així, Romà Cuyàs¹¹⁰ explica com, a part d'orientar-lo en els seus estudis, Ponsati va facilitar-li la primera feina, per tal que es pogués pagar els estudis; o com ell i uns altres joves deixebles pujaven cada matí en taxi al vell estadi de Montjuïc. A les set en punt, quan obrien les portes de ferro del vell Estadi, el senyor Ponsati ja els esperava. Ell posava un duro per pagar la carrera del taxi i entre tots els que hi pujaven, la diferència. Aquest concepte de facilitar al màxim l'accés a l'esport, però amb un petit cost per a l'usuari, és una política que posteriorment han seguit la majoria d'institucions que volien fer un esport per a tothom, ja que també s'ha comprovat que el que no costa absolutament res acostuma a no valorar-se.

El maig de 1975, Joan Bonet, un col·laborador i amic de Ponsati, publica un article en la revista *Natació* en el qual intenta resumir la filosofia pedagògica de Nemesi Ponsati. Explica el valor formatiu de l'esport i també destaca que l'home estudiós necessita l'exercici físic com a sedant al treball de la seva ment. També es fa ressò del fet que, cada cop més, les escoles van incorporant l'esport en els seus programes de treball. Però aquesta tasca es veu frenada, segons ell, per una manca quasi absoluta de especialistes convenientment preparats. Si bé creu que en el futur la societat s'encarregarà de preparar aquests professionals, manifesta que durant molts anys el senyor Ponsati va ser un veritable pioner en aquest camp. També esmenta que, en els cursets d'estiu que organitzaven, es creava un ambient entre atletes, monitors, pares i directius que afavoria la tasca educativa de l'esport. També fa referència al projecte de crear un centre d'ensenyament pilot especialment dirigit als joves esportistes; un cop més, i malgrat que aquest projecte no va anar endavant, es pot veure com Ponsati s'avançava en les seves propostes al seu temps. En un punt d'aquest article Joan Bonet diu:

110. Romà Cuyàs, exatleta del CN Barcelona i exsecretari d'Esport de l'Estat espanyol.

Això, a part de totes les competicions que organitzava durant l'any. Els directors dels col·legis confiaven amb ell i la joventut es veia completament atreta pel dinamisme desbordant de la seva personalitat: un caràcter especialment dotat per a l'ensenyament, sense el més mínim mal gest i la paraula justa per aconsellar els nens i els familiars.

Al voltant seu van sortir una munió d'atletes que van donar dies de satisfacció al Club, i més que al Club a ell, que veia que la seva dedicació era compresa per aquella joventut que a prop seu es formava físicament i que era espiritualment sana.

Tots els seus deixebles coincideixen en descriure el seu extraordinari entusiasme per afavorir la pràctica esportiva i també la formació humana i professional. Així, i malgrat que ja no era un home jove, als estius no dubtava a anar a les platges del Garraf per tal de trencar la monotonia dels entrenaments a la pista; o d'organitzar brigades de joves treballadors que es dedicaven a fabricar boles de cera per als nedadors; o de passar tardes senceres dels diumenges preparant rànquings que després facilitaven enormement la confecció dels diferents equips que havien de defensar el Club. Jordi Pedró, un dels seus exatletes, explica com el dia abans del seu primer desplaçament amb el Natació Ponsati va citar-lo a la plaça Urquinaona. Es va sorprendre que a l'hora indicada el mateix Ponsati s'hi presentés, ja que tan sols era un atleta de categoria infantil i en aquells moments tampoc podia considerar-se'l com una figura, però el senyor Ponsati va voler entregar-li personalment el xandall de l'entitat, tot indicant-li la responsabilitat que això suposava i com havia de comportar-se èticament i esportivament.

Considerava que tots els esportistes tenien l'obligació de donar exemple d'un

comportament impecable tant dins del terreny de joc com a fora, però aquesta responsabilitat era especialment important en el cas dels esportistes d'elit, perquè representaven un exemple per als joves i els infants. Així, un dia que estava entrenant amb els seus atletes al vell Estadi de Montjuïc, on també van anar-hi els jugadors del FC Barcelona, per tal de fer el seu entrenament, ja que sembla que a l'estadi del Barça hi havia algun problema amb la gespa, durant la sessió una pilota de les que feien servir va anar a fora del camp i quan un jove va intentar tornar-la va fer-ho malament, cosa que va comportar una lleugera pèrdua de temps. Llavors, Ramallets, porter internacional i una autèntica figura en aquells moments, va recriminar grollerament al vailet la seva poca habilitat. Ponsati no va dubtar a enfrontar-s'hi i fer-li una reflexió sobre la seva responsabilitat com a mirall de molts joves afeccionats al futbol.

El 30 de juliol de 1961, Nemesi Ponsati clausurava un curset d'iniciació a la natació i aprofitava l'acte per recordar als cursetistes que la pràctica de l'esport sense uns principis ètics no tenia cap valor; les seves paraules van ser les següents:

Benvolguts cursetistes:

Heu conviscut durant mes i mig a la nostra piscina i en l'ambient esportiu del nostre Club de Natació Barcelona.

Nosaltres desitjaríem que la llavor que heu rebut germinés i fructifiqués en els vostres cors, i que si el dia de demà practiqueu l'esport de la natació, ho feu d'acord amb les directrius que us hem inculcat, i recordant en tot moment que l'esport és només un mitjà per la millora de la salut física i moral i no un fi material ni un lloc on hi tenen cabuda les passions i l'egoisme.

També vull dirigir-me als vostres pares per a felicitar-los per haver-vos portat aquí

aprendre aquestes lliçons pràctiques de natació i manifestar tanmateix el nostre desig que un exemple tan bell sigui imitat per molts altres pares, és a dir, per tots els que es preocupen del benestar material i espiritual dels seus fills.

Finalment, felicitar-vos de tot cor a vosaltres sense excepció, i dir-vos que aquí, al Club de Natació Barcelona, sempre tindrem per a vosaltres els braços oberts per a rebre-us i seguir inculcant-vos les ensenyances que us han fet arribar durant el curset.

El 1975, en una entrevista que va fer-li la revista del Club Natació, donava les línies generals de la que ell considerava la seva filosofia, aquesta es podia resumir en els postulats següents:

- No ha de fer-se esport com a finalitat, sinó com a millorament físic, per tal de facilitar tant l'estat físic com intel·lectual de les generacions futures.
- L'ensenyament de l'esport ha de fer-se anant d'allò general a allò específic; per tant, en el cas de l'atletisme s'havien d'ensenyar totes les proves als nois i noies que començaven i deixar per a més tard l'especialització, que més endavant ja arribaria segons les condicions del vailet.
- Considerava fonamental la pràctica de l'educació física (cultura física, en deia ell) des de petits, perquè el cos s'està formant i és quan en treu el profit màxim.
- I, per últim, totes les escoles haurien de tenir un professor d'educació física. Per tant, era fonamental la correcta formació d'especialistes en aquesta matèria.

6.6. LA FUNDACIÓ DE L'ESCOLA GARBÍ

A principi dels anys seixanta, les possibilitats que les escoles de l'Ajuntament de Barcelona –entre elles l'Escola del Mar– fossin cedides a l'Estat eren cada cop més reals. A part, la política dels últims anys de l'alcalde Porcioles havia anat deixant-les en un cada cop més evident desinterès. No es convocaven oposicions per cobrir les baixes que hi havia, els pressupostos que s'hi dedicaven eren cada cop més i més minsos, de manera que la seva activitat es feia molt difícil. Enfront d'aquesta actitud dels estaments oficials i també de la proximitat de la jubilació de Pere Vergés, aquest gran pedagog, amb la col·laboració d'un petit grup d'exalumnes de l'Escola del Mar i d'amics, entre els quals hi havia Nemesi Ponsati, va plantejar la possibilitat de crear un centre educatiu que continués la tasca de l'Escola del Mar i que preservés aquest esperit malgrat la línia educativa que prenguessin les autoritats educatives del règim.

Naturalment, un projecte progressista obert i catalanista com era el de la futura Escola Garbí no va trobar la col·laboració dels grans burgesos de la ciutat de Barcelona, però l'entusiasme de tots els qui empenen per tirar endavant el projecte va fer que finalment el 1965 s'inaugurés l'Escola. El projecte arquitectònic va ser a càrrec d'Oriol Bohigas i Josep M. Martorell, tots dos vinculats afectivament al pedagog i al seu fill Robert. L'Escola es va construir al límit d'Esplugues de Llobregat amb la ciutat de Barcelona, i volia mantenir els principis pedagògics de l'escola nova adaptats als nous temps. Així, el projecte s'inspirava en els principis de ciència, ètica i estètica. Per això en aquesta escola tenia una importància cabdal la biblioteca, que representava el lloc on s'integraven tots els coneixements científics, i es donava una gran importància al fet que els alumnes aprenguessin a utilitzar-la correctament, és a dir, que aprenguessin a anar a les fonts del saber. Pel que fa a la vida social, l'Escola disposava d'un autogovern en què els alumnes

exercien càrrecs representatius de tota mena, dotats d'autoritat i de responsabilitat; amb això es continuava la tasca iniciada a l'Escola del Mar, o a les colònies de Vilamar, autoanomenades com a república d'infants. L'educació estètica s'hi manifestava tant en el tracte entre alumnes i professors, com en la bellesa de l'edifici o amb el contacte permanent que els alumnes tenien amb el món de l'art.

Ponsati no tan sols va procurar captar el màxim nombre de consocis per al projecte, sinó que va fer una important aportació econòmica al projecte i va convertir-se en un dels socis cofundadors del projecte.

Naturalment, i com no podia ser d'una altra manera, va encarregar-se de bastir tot el projecte educatiu relacionat amb l'educació física i esportiva. Buscava els monitors que impartien les classes entre els seus atletes o exatletes, i quan poc després d'inaugurar-se l'Escola s'hi construïa una piscina coberta, la seva neboda Carme Ponsati va encarregar-se que ni un sol nen sortís de l'escola sense saber nedar. Ponsati va seguir de molt a prop tot el procés d'aprenentatge motriu i esportiu, perquè en cap moment s'allunyés del seu projecte de pedagogia esportiva. Naturalment, un projecte d'aquestes característiques era profundament innovador i, tenint en compte l'any en què va realitzar-se, el 1965, revolucionari. A més, va comportar força dificultats amb les autoritats franquistes, per exemple, l'interès continuat per part dels dirigents del Movimiento a substituir els joves atletes del senyor Ponsati per monitors provinents del Frente de Juventudes, o l'obligació que aquestes autoritats van imposar que nens i nenes fessin totes les activitats de l'escola i l'educació física, en particular, completament separats i en horaris diferents, la qual cosa si bé s'acceptava de portes enfora, perquè l'enfrontament obert era impossible, era totalment obviada quan es creuava la porta de l'escola.

Amb aquest projecte en comú, Nemesi Ponsati i Pere Vergés van fer coincidir unes vides

completament entregades a la millora d'una societat, i tots dos van entregar-s'hi fins al final de les seves vides.

6.7. PUNT FINAL

M'agradaria, com a comiat d'aquest capítol, reproduir unes paraules de Martí Perearnau, potser un dels millors atletes sorgits de la "pedrera Ponsati", que servien de pròleg a un llibre d'un altre dels nens Ponsati, Joan Rius, avui dia professor d'Educació Física, un dels millors entrenadors catalans d'atletisme i un prolífic escriptor de llibres relacionats amb el món de l'educació física, en els quals sempre ha volgut reproduir la pedagogia de Ponsati. En aquest pròleg, Perearnau diu que considera Ponsati com un home bo però no un home fàcil. Explica com aquest els ensenyava des de la tècnica més complexa fins a com eixugar-se en sortir de la dutxa. Descriu com als tretze anys els entrenava com si fossin decatletes: els feia saltar perxa amb canyes de bambú, aprendre el gir del discòbol i, cada tres dies més o menys, comprovava la resistència corrent a un ritme que ell marcava de forma exacta amb un xiulet; li importava l'exactitud d'aquell ritme i no la marca final. També afirma que Ponsati era un amateur en el sentit ple del terme, però que no li agradaven els afeccionats o aquells que no es prenién seriosament els entrenaments. Volia que els entrenadors fossin professionals més que amants de l'esport, però era decididament contrari a la més mínima ombra de professionalisme entre els seus atletes. Creia més en la victòria que en els rècords, perquè deia que el rècord passava però el campió perdurava, i qui arribava a campió havia de mantenir una actitud positiva al llarg de tota la seva vida. Crec que aquestes paraules de Perearnau serveixen per entendre les sensacions de tots els qui algun dia van posar-se a les mans d'aquest insigne pedagog de l'esport:

El nostre Coubertin particular va néixer de la gimnàstica sueca i va evolucionar cap a la integritat formativa. De Grècia va adoptar el seu amor pel disc i la carrera; dels

britànics, la seva passió per les tanques; dels francesos, l'estimació arriscada per la perxa; dels alemanys, la seva rigidesa prussiana; dels suïssos, la seva puntualitat fins i tot en el ritme de les carreres sostingudes. Era escèptic als canvis, com el 1968, quan Dick Fosbury va inventar aquell estil que revolucionaria el salt d'alçada. Escèptic, però no refractari.

Hem anat veient durant aquestes pàgines com la figura de Nemesi Ponsati sintetitza els moviments socials i educatius d'una època fonamental de la cultura catalana. És per això que ens ha permès parlar i pensar sobre aspectes que van més enllà de les meres pràctiques esportives... Però cal entendre també que els moviments no són anònims, que hi ha persones que, sigui pel seu carisma, pel seu tarannà, pel seu exemple, els donen un impuls propi.

Nemesi Ponsati és una d'aquestes persones. És una figura filla del seu temps, de les seves circumstàncies, i que, alhora, com a pensament pedagògic viu –experimental–, un pensament que no teoritza, que sorgeix de l'experiència, d'un itinerari personal i professional, d'una mirada que aprofundeix per donar sentit a unes pràctiques esportives que són més que pràctiques corporals, tal com reflecteix l'article de Martí Perarnau.

6.8 ALGUNES REFLEXIONS SOBRE LA PEDAGOGIA DE NEMESI PONSATI

Segurament Nemesi Ponsati no va tenir mai voluntat de pedagog, tal com entenem avui dia aquest terme. De totes maneres el seu quefer pel que fa a l'atletisme, la natació i el món de l'esport en general ens permet una aproximació més discursiva per explicar i potser recuperar algunes de les seves aportacions que no dubtem a qualificar com a pedagògiques.

Ja hem apuntat que l'obra de Nemesi Ponsati és una obra experimental. El senyor Ponsati no és un teòric de la pedagogia, ni de l'educació física, ni tan sols de l'esport. La seva tasca sorgeix de l'experiència, d'un itinerari personal i professional coherent, d'una mirada que aprofundeix per donar sentit a unes pràctiques esportives que són molt més que pràctiques corporals, són pràctiques humanitzadores.

Quan ens apropem a l'educació física amb ulls pedagògics ens adonem que, sobretot actualment, però també en altres èpoques, ha estat en gran part segrestada per les tècniques, i la ciència, en els millors casos; i això que en gran part és positiu té també un vessant negatiu que sovint oblidem: les tècniques i la ciència redueixen la persona, l'atleta, a un mer objecte del qual ens cal controlar totes les variables numèricament; de fet, s'actua "sobre" la persona, no "amb" ella. En canvi, la tasca esportiva que va fer Nemesi Ponsati va ser una tasca més d'educació integral, en la qual a partir del treball amb el cos es treballa "amb" el subjecte.

Més enllà de la pràctica esportiva, el senyor Ponsati establia un *compromís amb l'altre*, un compromís en les relacions quotidianes. L'*altre* no és un mer atleta, un cos a

la seva formació.

D'aquesta manera podem afirmar que la *conducció de l'altre* per a Nemesi Ponsati no és un itinerari esportiu, és un itinerari de vida. Per això el senyor Ponsati és un **mestre** per als seus exatletes.

ensinistrar. L'altre és vist i tractat en totes les seves dimensions i experiències. Nemesi Ponsati es preocupava dels aspectes socials, morals, cívics i intel·lectuals dels atletes que entrenava. El nostre autor entenia que era important el treball per als atletes, perquè els permetia continuar entrenant-se i també per l'aspecte formatiu del treball: la disciplina i la responsabilitat, que són tan bàsiques per a l'atletisme i per a la vida. Ell mateix s'ocupava de buscar feina per als adolescents que entrenava; aquest és el cas de molts joves que passaven tardes senceres a la seva farmàcia fabricant els famosos taps de cera per a les orelles dels nedadors.

Pel que fa als aspectes ètics, Ponsati, des de la solidaritat amb l'altre, i per mitjà del seu exemple, transmetia la importància de la dignitat, del respecte, de la justícia. Aquest aspecte es reflecteix en l'anècdota que hem comentat en aquest capítol: com va recriminar públicament tot una estrella del Futbol Club Barcelona, com era el porter Ramallets, perquè la seva actitud i el seu vocabulari no eren adients i molt menys educatius per als joves que l'admiraven.

En l'aspecte cívic, com ja hem apuntat, Nemesi Ponsati havia begut del noucentisme i, fonamentalment, és aquesta visió la que encomana als seus atletes: el sentit de la ciutadania, de la cultura, també de l'amor a la terra. És a dir, vol atletes que siguin ciutadans cultes que permetin el progrés del país.

Pel senyor Ponsati era igualment important que els nois tinguessin una bona formació intel·lectual. Així, podríem citar l'empeny que sempre va manifestar perquè Romà Cuyàs estudiés advocacia o perquè Llorenç Cassi busqués una professora de francès per ampliar

7. CONCLUSIONS

Un cop arribats a aquest punt se'ns planteja la valoració del treball que fins aquí hem presentat. Per tant, hem de calibrar fins a quin punt hem estat capaços de valorar i situar la vida i l'obra de Nemesi Ponsati dins del context històric en què es va desenvolupar.

Una primera observació de la seva biografia ens diu que a través de la seva vida es pot seguir tot el procés d'introducció i d'institucionalització de l'esport i de l'educació física a Catalunya en una època saturada de realitats excepcionals, un període durant el qual va produir-se un esclat sociocultural extraordinari. A la Catalunya que va des de l'inici del segle fins a la Guerra Civil, tots els àmbits de la cultura van viure uns processos de transformació i desenvolupament a l'ombra dels grans moviments culturals que procedents d'Europa influenciaven el nostre país.

Tota una generació d'homes i dones van embrancar-se en la tasca de renovar unes estructures socials arcaiques heretades d'una societat que ja no tenia gaires punts de contacte amb la industrialitzada i dinàmica societat catalana de principis de segle.

Com a mostra d'aquest procés de canvi, la política, la literatura, l'arquitectura, l'ensenyament i la majoria dels àmbits culturals van donar noms il·lustres que encara avui dia serveixen de referent a la nostra societat. Dins d'aquest moviment de renovació de la vida cultural i social, l'esport també hi va fer un paper destacat, però, almenys fins fa ben poc, no va merèixer l'atenció dels historiadors i sociòlegs catalans.

La vida de Nemesi Ponsati està fortament influenciada per tots aquests moviments renovadors i, atès que la nostra investigació s'ha basat en el seu perfil pedagògic, creiem que centrant i situant el seu treball, que com ja hem explicat és un treball eminentment pràctic, dins d'unes coordenades socioculturals, ajudarem a entendre i a revalorar la gran tasca que al llarg de més de mig segle va dur a terme.

Les fonts orals que han servit per a l'elaboració d'aquesta tesi en constitueixen, potser, la principal aportació específica. L'opinió dels entrevistats que van ser deixebles seus i la valoració que en fan tots aquells a qui hem pogut arribar permeten sistematitzar i ponderar la seva tasca pedagògica. I, si tal com deia Isòcrates: "Als educadors cal jutjar-los pels seus deixebles bons i valuosos", no hi ha dubte que el balanç de la seva obra és extraordinàriament positiu.

Un dels primers aspectes sobre els quals hem intentat reflexionar al llarg de la tesi ha estat l'enfrontament que de forma diacrònica s'ha anat produint al llarg de la història entre dos concepcions completament oposades sobre els fins de les pràctiques corporals en el si d'una determinada societat.

Una primera concepció que podríem qualificar com a més utilitarista és la que defensa l'esport i l'educació física com un mitjà per arribar a un Estat més fort i poderós. Els homes i les dones són instruments d'aquesta maquinària anomenada *Estat*, i la millora de la seva condició física millora el funcionament de la màquina; exemples d'aquesta concepció els podem trobar des de la llunyana Esparta fins als països comunistes del nostre segle.

L'altra concepció seria la que defensa un tipus de pràctiques corporals que busquen la millora de l'individu, la seva formació a través, entre molts altres aspectes, del cos; exemples d'aquesta concepció els podríem trobar des dels humanistes del Renaixement fins a la Institución Libre de Enseñanza.

Nemesi Ponsati va patir, després de la guerra civil, la pressió d'un model d'exercici físic fortament influenciat pel model feixista alemany. Principalment durant els primers anys, un cop acabada la guerra, aquest va ser el model que va seguir la Falange Espanyola. Davant d'aquest model va defensar, en situacions molt adverses, un concepte d'esport formador de la persona que primava l'educació de l'atleta, fins i tot per davant dels resultats. Creiem que la pedagogia esportiva de Nemesi Ponsati és continuadora de l'obra dels grans humanistes pel que fa a l'educació del cos, noms com Rousseau, Pestalozzi o Spencer se'ns dibuixen com les fonts originàries de la seva concepció pedagògica.

Un altre dels aspectes que, en finalitzar aquest treball, voldríem ressaltar seria el fet de treure a la llum els corrents i els moviments que van influenciar en la pedagogia de Nemesi Ponsati. Creiem que, en un període d'una extraordinària riquesa cultural, entre el tombant de segle i la guerra civil, Nemesi Ponsati va saber assimilar trets d'alguns d'aquests moviments i, posteriorment, quan un cop acabada la guerra va exercir de mestre i de formador, va saber plasmar de forma personalitzada les principals teories amb les quals va entrar en contacte durant la primera meitat de la seva vida.

Alguns d'aquests corrents renovadors amb què va tenir relació són:

L'Escola Nova és un moviment renovador de l'ensenyança que va arribar a Catalunya a principis de segle i que reivindicava una educació de la infància basada en l'educació integral de la persona, la participació de l'alumne i la incorporació d'uns valors cívics. Aquesta nova concepció de l'ensenyament va representar un veritable trencament amb el procés educatiu que fins aquell moment s'havia dut a terme. Tal com hem explicat, quan Nemesi Ponsati va començar a assistir regularment al gimnàs Vila va tenir relació amb l'Escola de Mestres de Joan Bardina, una de les institucions capdavanteres d'aquest moviment, en la qual Jaume Vila va exercir de professor durant el curt període de temps en què va funcionar. Alguns dels deixebles d'aquesta escola, com l'insigne pedagog Artur Martorell, van revolucionar el concepte de l'ensenyança a casa nostra, però potser el que encara és més important per a nosaltres és que van impulsar un nou concepte de l'exercici corporal a l'escola. No dubtem que Jaume Vila, mestre d'educació física de l'esmentada escola, va exercir un paper important en aquest redescobriment del cos per part dels alumnes de l'Escola de Mestres i tampoc no dubtem que la relació que al llarg de més de cinquanta anys Nemesi Ponsati hi va mantenir va ser perquè compartien criteris similars pel que fa a l'educació física i l'esport.

La influència dels pedagogs de l'Escola Nova pensem que també va arribar-li de la mà de dos figures destacades d'aquest moviment. D'una banda, la figura de Pere Vergés, amb qui va mantenir una amistat al llarg de tota la seva vida. Els cursets que Nemesi Ponsati organitzava al vell Estadi per tal de divulgar l'atletisme entre els més joves tenien molts punts en comú amb les famoses colònies que uns anys abans havia dirigit Pere Vergés. La seva estreta col·laboració a l'Escola del Mar i més endavant en la

creació de l'Escola Garbí ens diuen que entre tots dos hi havia una forta comunió d'idees respecte al paper que el cos havia de fer a l'escola i durant tota la infància.

De altra, una altra figura amb qui va mantenir una llarga relació va ser el professor de cultura física Joan Trigo, que va estar present en tots els grans projectes que els pedagogs renovadors van aconseguir dur a terme. Des de les Escoles Catalanes del districte VI de Barcelona fins a l'Institut Escola, passant per la Mútua Escolar Blanquerna, junts van lluitar per tirar endavant el Club de Natació Barcelona, al qual havia entrat pels volts de 1915, exactament igual que Nemesi Ponsati, durant els anys de la república, la guerra i els inicis del franquisme.

Creiem que entre tots aquests destacats personatges, entre els quals hi havia un fort lligam de coneixença i d'amistat, va establir-se una línia d'actuació que va anar forjant-se amb les aportacions de tots ells, i que les influències van ser recíproques i enriquidores durant el llarg període de temps en què van compartir ideals i responsabilitats.

El **noucentisme**, tal com ja hem explicat, és un moviment cultural que sorgeix com a oposició al vuitcentisme o modernisme, i que va influenciar de manera important la intel·lectualitat catalana de principis de segle. Predicava la simplicitat i l'ordre enfront del refinament i de la fantasia, però potser el tret més destacat del noucentisme que aquí volem remarcar és el valor que aquest corrent donava a l'educació. Per ells, tal com afirmava Aranguren, tot es reduïa en darrer terme a pedagogia. La cultura era la base per estructurar un poble i, per tant, en l'intent de l'avantguarda cultural catalana de crear un país democràtic i avançat, tots els àmbits de la cultura havien de fer un paper formador de la nova societat, i, naturalment dins d'aquest ordre de valors es reservava un paper

destacat per a l'ensenyança. L'esport, que té el seu arrelament entre la societat catalana, es beneficia d'aquesta concepció de la vida cultural i és ràpidament acceptat i popularitzat per molts dels intel·lectuals que formen part d'aquest moviment. Des del seu principal propulsor a casa nostra, Eugeni d'Ors, fins a Josep Pla, passant per Francesc Trabal, en fan referència, i en general en destaquen els valors educatius. No és estrany, doncs, que un dels eslògans que van fer fortuna en aquells anys va ser *Esport i ciutadania*, que reflectia perfectament la manera de sentir d'aquest corrent pel que fa a l'esport. Com tampoc no és estrany que la majoria de pedagogs que van pertànyer a aquest corrent donessin un gran valor a l'educació a través del cos i apostessin per l'esport com a element educatiu dins del marc escolar.

Pensem que Nemesi Ponsati va entrar en contacte amb aquest corrent tant per la figura del seu amic Pere Vergés, qui se'n va declarar un seguidor convençut, com pels molts *sportsmen* que potser no d'una manera conscient defensaven els valors educatius de l'esport en el si d'una societat que buscava en tots els àmbits culturals elements de referència i d'estructuració. El Club de Natació Barcelona va representar un fidel exemple d'aquest concepte de pràctiques corporals.

Malgrat la importància que aquest corrent va donar a l'esport, molt pocs dels esportistes de principis de segle han estat reconeguts com a membres seus, amb l'excepció del periodista Josep Elies Juncosa àlies "Corredisses". Voldríem que aquest treball servís per reivindicar la figura de Nemesi Ponsati com un dels seus principals representants, ja que un cop analitzada la seva trajectòria no dubtem a definir-lo com un exemple d'home plenament identificat amb el noucentisme.

L'**olimpisme** és un corrent creat i impulsat en els seus orígens per Pierre de Coubertin. Representava els valors que acompanyaven l'esport modern, i va crear tota una filosofia i una iconografia al seu voltant. La Carta Olímpica defineix l'olimpisme com una filosofia de la vida que exalta i combina en un conjunt harmònic les qualitats del cos, la voluntat i l'esperit. Combinant l'esport amb la cultura i l'educació, l'olimpisme es proposa crear un estil de vida fonamentat en l'alegria de l'esforç, el valor educatiu del bon exemple i el respecte pels principis ètics fonamentals universals. Com no podia ser d'una altra manera, una bona part dels noucentistes amants de l'esport van acceptar amb entusiasme aquesta filosofia esportiva. Nemesi Ponsati va entrar-hi en contacte al Club de Natació Barcelona i ben aviat va ser-ne un defensor convençut. Un altra vegada hem de parlar de Josep Elies, qui figura com a amic personal de Coubertin i un dels principals defensors de l'ideal olímpic a la Catalunya de principis de segle. Ell i en Ponsati són companys de club, i en Ponsati va participar, si bé com quasi sempre des de posicions discretes, en el projecte de candidatura olímpica que Barcelona va presentar per als Jocs de 1924.

Finalment, com és sabut, els Jocs es van celebrar a París i Ponsati va participar-hi com a delegat de l'equip de natació. Aquest contacte oficial amb el món olímpic va marcar-lo de manera permanent. A partir d'aquell moment, la seva concepció de l'esport va estar directament vinculada a l'olimpisme i segueix de forma nítida els preceptes de la Carta Olímpica. Aquesta vinculació és tan forta que, tal com ja hem explicat, poc abans de morir va impulsar i subvencionar un projecte de remodelació del vell Estadi de Montjuïc que va servir de base per a la proposta que més endavant va presentar la candidatura de Barcelona per a la celebració dels Jocs de 1992, i que aquest cop sí que va ser acceptada.

Creiem que aquesta última aportació al món de l'esport serveix per relacionar d'una manera clara la vida de Nemesi Ponsati amb tot el procés d'introducció i d'institucionalització de l'esport al nostre país, des del seu inici fins a la fita històrica dels Jocs de 1992. Però la seva vinculació amb el moviment olímpic queda reflectida, més que en la seva participació en uns jocs o la seva implicació en els projectes de les diferents candidatures de la ciutat de Barcelona, en el seu treball a la pista, en el dia a dia en què durant més de quaranta anys va portar a la pràctica el pensament olímpic d'unir esport, cultura i educació.

Creiem que convé ressaltar que malgrat que no va entrar mai en l'activitat política va saber mantenir una postura coherent amb els ideals que ell defensava fins i tot en els moments més crítics de la dictadura franquista. Nemesi Ponsati, com molts dels noucentistes, que no hem d'oblidar que eren gent d'ordre, van veure l'arribada del franquisme amb una bona predisposició, molts d'ells pensaven que era una interrupció temporal de l'ordre democràtic i que un cop tranquil·litzada la vida del país la vida ciutadana recuperaria el seu protagonisme. Però, quan van veure que el franquisme era una variant del feixisme i que no tenia cap intenció de restablir la democràcia, se'n van distanciar. En el cas de Ponsati, podríem dir que s'hi va oposar amb una defensa ferma i valenta dels valors humanistes en què sempre va creure.

També pensem que és ineludible repassar en aquest epíleg quins eren els trets bàsics de la filosofia pedagògica de Nemesi Ponsati i corroborar que va construir una forma de treball molt personalitzada, però que recollia alguns dels trets més significatius dels diferents corrents de pensament que acabem de citar.

Una de les aportacions d'aquest treball és fer una aproximació més discursiva al seu treball de camp, perquè el seu tarannà eminentment pràctic podria quedar d'aquí a uns anys en l'oblit, a causa de la manca de documents escrits.

L'obra de Nemesi Ponsati és eminentment experimental. La seva filosofia pedagògica sorgeix d'un itinerari personal i professional coherent. El tret més característic dels seus plantejaments era que, per mitjà del cos, buscava una educació integral. No treballava sobre un subjecte per tal d'aconseguir uns resultats, sinó que treballava amb la persona; i no és que les marques i les victòries no fossin importants, sinó que els resultats formaven part d'un global que era l'educació integral del deixeble, i que com a últims objectius es plantejava a través de l'esport la formació de bones persones i, per tant, de bons ciutadans.

Tal com hem explicat, el senyor Ponsati establia un compromís amb l'altre. I l'altre no era un mer atleta que s'havia d'ensinistrar, sinó que es preocupava dels aspectes morals, socials, cívics i intel·lectuals dels seus deixebles; d'aquesta manera lligava educació cultura i esport, tal com propugnaven el noucentisme, el moviment de renovació pedagògica i l'olimpisme.

En el seu treball diari valorava com un aspecte més de la formació l'alegria de l'esforç, la capacitat de superació i la disciplina en el treball, imprescindibles en el terreny esportiu i que havien d'ajudar els joves atletes a desenvolupar-se en una societat en què, segons pensaven, la cultura, l'esport i l'educació havien de millorar. No importava gaire que el deixeble dirigís la seva vida cap al món laboral, universitari o artístic. La serietat en el treball, l'aprofitament del temps i la capacitat de sacrifici de ben segur l'havien d'ajudar en el seu camí.

És per això que hem afirmat que la formació que en Ponsati donava als seus nens no era únicament una formació esportiva, sinó que era una formació de vida, i que per aquest motiu tots ells el segueixen recordant no com un entrenador, sinó com un mestre en el sentit més ampli de la paraula.

7.1. La vigència del pensament de Nemesi Ponsati i noves línies d'investigació

Un cop arribat el moment de posar punt i final a un treball d'aquestes característiques, voldríem remarcar-ne alguns punts. En primer lloc, l'actualitat del treball de Ponsati i del d'altres mestres de la seva època, que, en els moments actuals, en què l'educació física, però molt més l'esport de competició, es troben sovint mancats de referents en el si d'una societat que ha canviat la utilització del cos com a instrument de l'estat per la utilització mercantilista de tot el que té a veure amb el culte al cos i la competició esportiva. És per això que pensem que l'estudi de la història de l'educació física i l'esport ens pot permetre entendre millor no tan sols el passat, sinó potser fins i tot el present de les pràctiques corporals al llindar del segle XXI.

En segon lloc, la reflexió que se'ns planteja un cop acabada aquesta investigació és la manca quasi absoluta de treballs que estudiïn i analitzin el nostre passat pel que fa a les pràctiques corporals. En aquest terreny les possibles línies d'investigació que es poden plantejar arran d'aquesta tesi són gairebé il·limitades, i un dels principals problemes a l'hora de tirar-la endavant ha estat el d'anar-la acotant. Les noves línies d'investigació que sorgeix d'aquest treball, que podrien anar des del paper del cos en les escoles anarquistes de principis de segle, la creació de catàlegs bibliogràfics i iconogràfics de temes esportius i d'educació física del Principat, la relació del noucentisme amb tot el fenomen esportiu, les diferents històries dels esports més practicats a Catalunya, fins a les pràctiques corporals durant el període franquista, són immenses, i, per això, voldríem

Conclusions

que aquest modest treball representés una petita aportació en la recuperació de la nostra memòria, que, com ja hem explicat, permetria d'entendre millor la realitat de l'esport i de l'educació física a Catalunya.

8. FONTS BIBLIODOCUMENTALS I ORALS

8. FONTS BIBLIODOCUMENTALS I ORALS

LLIBRES

ACUÑA DELGADO, Ángel. *Fundamentos socioculturales de la motricidad humana y el deporte*. Granada: Universidad de Granada, 1994.

ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de B. *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca: Moll, 1985.

AINAUD, Manuel. *Les construccions escolars de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1916.

ARANGUREN, José Luis. *La filosofía de Eugenio d'Ors*: Espasa-Calpe, 1945.

ASOCIACIÓN ESPAÑOLA DE ESTADÍSTICOS DE ATLETISMO. *El atletismo olímpico español, (Amberes 1920, Barcelona 1992)*. Madrid: Real Federación Española de Atletismo, 1992.

ASTI VERA, Armando. *Metodología de la investigación*. Madrid: Cincel, 1972.

BARDINA, Joan. *Memòria del curs 1906-07 (Escòla de Mèstres)*. Barcelona: Imp. Badia, 1907.

BARDINA, Joan. *Memòria del curs 1907-08 (Escòla de Mèstres)*. Barcelona: Imp. Badia, 1908.

BARDINA, Joan. *El règim de llibertat dels escolars i altres escrits*. Vic: Eumo Editorial, 1989.

BLANCHARD, Kendall; CHESKA, Alyce. *Antropología del deporte*. Barcelona: Ed. Bellaterra, 1986.

BETANCOURT LEÓN, Miguel A.; VILANOU TORRADO, Conrad. *Historia de la educación física y el deporte a través de los textos*. Barcelona: PPU, 1995.

BILBENY, Norbert. *Joan Creixells en la filosofia del noucents*. Barcelona: DOPESA, 1979.

BOSOM I PALAU, Núria; CARRANZA GIL-DOLZ DEL CASTELLAR, Marta. *Passat i present de l'educació física a Barcelona*. ????: Impr. ??????.

CAGIGAL, José María. *Obras selectas*, volum I. Càdiz: Comitè Olímpico Espanyol, 1996.

CAMBEIRO MARTÍNEZ, Xan. *El proceso de institucionalización de la educación física en la España contemporánea*. Tesi doctoral inèdita. Barcelona: Universitat de Barcelona. Divisió de Ciències de l'Educació. Departament de Teoria i Història de l'Educació, 1997.

CARBONELL I SEBARROJA, Jaume. *L'Escola Normal de la Generalitat (1931-1939)*. Barcelona: Edicions 62, 1977.

CARR, Wilfred. *Calidad de la enseñanza e investigación-acción*. Sevilla: Díada Editora, 1997.

CASASSAS I YMBERT, Jordi [coord]. *Història, política i cultura dels Països Catalans. Vol. 8. L'època dels moviments socials 1900-1930*. Barcelona: Fundació Enciclopèdica Catalana, ?????.

CASAUS, Nicolau. *Gamper: col·lecció "gent nostra"*. Barcelona: Edicions de Nou Art Thor, 1984.

CLEMENT, J.P.; DEFRANCE, J.; POCIELLO, C. *Sport et pouvoirs au XX siècle*. Grenoble: Presses Universitaires de Grenoble, 1994.

CÒNSUL, Isidor [coord]. *Centenari Pere Vergés*. Barcelona: Edicions 62, 1996.

- COMISSIÓ DE CULTURA DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA. *L'ouvre d'enseignement de la Municipalite de Barcelone*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1932.
- COROMINAS, José. *Medio siglo de atletismo español, 1914-1964*. Madrid: Publicaciones del Comité Olímpico Español, 1967.
- CORPAS, Francisco; TORO, Salvador; ZARCO, Juan. *Educación física. Manual para el profesor*. Màlaga: Ediciones Aljibe, 1991.
- COUBERTIN, Pierre DE; SAMARANCH, Juan Antonio. *Esprit olympique*. Bedous: Ed. L'Esprit du Temps, 1992.
- CRUZ, Manuel. *Filosofia de la historia*. Barcelona: Paidós, 1991.
- DECKER, Wolfgang. *Sports and Games of Ancient Egypt*. Londres: Yale University Press, 1984.
- DELGADO, Buenaventura [et al.]. *Joan Bardina: un revolucionario de la pedagogía catalana*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1980.
- DENZIN, N.K. *The research Act: A Theoretical Introduction to Sociological Methods*. 2a ed. Nova York: McGraw-Hill, 1978.
- D'ORS, Eugeni. *L'home que treballa i juga*. Vic: Eumo Editorial, 1988.
- DURAN, Fray Diego. *Ritos y fiestas de los antiguos mexicanos*. Mèxic: Cosmos, 1980.
- DURÁNTEZ CORRAL, Conrado. *Pierre de Coubertin – El humanista olímpico*. Suïssa: Comitè Olímpic Internacional i Comitè Internacional Pierre de Coubertin, 1994.
- DURING, Bertrand. *Valeurs de l'olympisme*. Collection Sport et Cultures. París: INSEP Publications, 1989.

ELIAS I CAMPINS, Raimon. *Josep Elias i Juncosa "Corredisses". Un precursor de l'olimpisme català*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1992.

ELIAS, Norbert; DUNNING, Eric. *Deporte y ocio en el proceso de civilización*. Mèxic: FCE, 1992.

ELIAS, Norbert. *Conocimiento y poder*. Madrid: Las Ediciones de la Piqueta, 1994.

FABRE, Jaume; HUERTAS, Josep M. *Noticiari de Barcelona. De l'Exposició Universal als Jocs Olímpics*. Barcelona: La Campana, 1992.

FALGAROLLE, Adolphe. *L'Espagne en Republique*. Paris: Ed. Pasquelle Editeurs, 1932.

FERRER I GUÀRDIA, Francesc. *L'Escola Moderna*. Vic: Eumo Editorial, 1990.

FORÉS MIRAVALLS, Anna. *Joan Bardina Castarà: Educador Catalán y sus proyecciones pedagógicas en Chile*. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona. Divisió de Ciències de l'Educació. Departament de Teoria i Història de l'Educació, 1996.

FORNACA, Remo. *La investigación histórico-pedagógica*. Barcelona: Oikos-Tau, 1978.

GALÍ, Alexandre. *La mesura objectiva del treball escolar*. Vic: Eumo Ed., 1984.

GARCÍA NAVARRO, Pedro de Alcantara. *De las teorías modernas acerca de la educación física*. Madrid: Imp. Gil, 1886.

GARCIA ROMERO, Fernando. *Los Juegos Olímpicos y el deporte en Grecia*. Sabadell: Ausa, 1992.

GINER DE LOS RÍOS, Francisco. *Obras completas*. Madrid: Espasa Calpe, 1929.

GOETZ, J.P.; LECOMPTE, M.D. *Etnografía y diseño cualitativo en investigación educativa*. Madrid: Ediciones Morata, SL, 1988.

GONZÁLEZ AGÁPITO, Josep [coord.]. *L'Escola Nova Catalana. 1900-1939*. Vic: Eumo Editorial, 1992.

GONZÁLEZ AGÁPITO, Josep. *Bibliografía de la Renovació Pedagògica (1900-1939)*. Barcelona: Publicacions dels Departaments de Pedagogia Sistemàtica i d'Història de l'Educació de la Universitat de Barcelona, 1978.

HART-DAVIS, D. *Hitler's Olympics*. Londres: Hodder and Syoughton, 1986.

HUIZINGA, Johan. *Homo Ludens*. Londres: Routledge, 1949.

IZARD, Miquel; RIQUER, Borja DE. *Conèixer la història de Catalunya*. Barcelona: Vicens-Vives, 1983.

JOVELLANOS, Gaspart Melchor. *Obras escogidas II*. Madrid: Espasa-Calpe, 1966.

KANT, Immanuel. *Sobre pedagogia*. Vic: Eumo Editorial, 1991.

LETAMENDI, José. *Obras completas*. 2a ed. Madrid: Tip-Lit de F. Rodríguez Ojeda, 1907.

LÓPEZ MONDEJAR, Publio. *Visiones del deporte. Deporte y fotografía en España 1860-1939*. Madrid: Lunwerg Ed., 1992.

LÓPEZ SERRA, Francisco. *Historia de la educación física. La Institución Libre de Enseñanza*. Madrid: Gymnos, 1998.

LLORET I CARBÓ, Caterina. *Escola Infància a Catalunya a finals del segle XVIII*. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona. Divisió de Ciències de l'Educació. Departament de Teoria i Història de l'Educació, 1990.

LLULL, Ramon. *Obres essencials*. Barcelona: Selecta, 1957.

MALUQUER, Albert. *Carreras a pie*. Barcelona: Ibèrica, 1916.

MANDELL, Richard. *Historia cultural del deporte*. Barcelona: Ed. Bellaterra, 1986.

MANGAN, J.A. *Athleticism in the Victorian and Edwardian Public School*. Cambridge: University Press, 1981.

MASSICOTE, Jean Paul; LESSARD, Claude. *Histoire du sport, de l'Antiquite au XIX siècle*. Québec: Presses de l'Université du Quebec, 1984.

MARTÍNEZ NAVARRO, Anastasio. *La educación física en España. Hitos históricos*. Madrid: Universidad Complutense de Madrid, 1997.

MERCÉ VARELA, Andreu. *Els Jocs Olímpics*. Barcelona: Edicions 62, 1988.

MONES, Jordi; SOLÀ, Pere. "Educació, activitats físiques i esport en una perspectiva històrica". Memòria del 14è Congrés Internacional, Barcelona del 3 al 6 de setembre de 1992.

MORERA, Joaquín. *Historia de la natación española*. Madrid: Publicaciones del Comité Olímpico Español, 1965.

OLIVERA BERTRÁN, Javier. *José Maria Cagigal Gutierrez (1928-1988). Vida, obra y pensamiento en torno a la educación física y el deporte*. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona. Divisió de Ciències de l'Educació Departament de Teoria i Història de l'Educació, 1996.

PARLEBAS, P. *Eléments de sociologie du sport*. Paris: Press Universitaires de France, 1986.

PASTOR PRADILLO, José Luis. *La educación física en España: fuentes y bibliografía básicas*. Alcalá de Henares: Universidad de Alcalá de Henares, 1995.

PESTALOZZI, Johann H. *Com Gertrudis educa els fills*. Vic: Eumo Editorial, 1986.

PLA, Josep. *Obra completa*. Barcelona: Edicions Destino, ???.

PORTER I MOIX, Josep; SUÑÉ I YSAMAT, Albert. *100 anys d'esport català*. Col·leccionable del diari *Avui*, ???.

PUJADES, Xavier; SANTACANA, Carles. *Història il·lustrada de l'Esport a Catalunya, vol. 1 (1870-1931)*. Barcelona: Columna, 1994.

PUJADES, Xavier; SANTACANA, Carles. *L'altra Olimpíada, Barcelona 36*. Badalona: Llibres de l'Índex, 1990.

RAMA, C.M. *Teoria de la historia*. Madrid: Tecnos, 1974.

REAL MERCADAL, Neus. *El Club Femení i d'Esports de Barcelona, plataforma d'acció cultural*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.

RIUS, Joan. *Metodología del atletismo*. Barcelona: Paidotribo, 1989.

ROUSSEAU, Jean-Jacques. *Emili o de l'educació*. Vic: Eumo Editorial, 1989.

ROTH, Juan Miguel. *Ordenanzas para el régimen y gobierno del primer Instituto Gimnástico-Militar que deberán observar sus alumnos individuos del Batallón de jóvenes*. Barcelona: Imp. del Ayuntamiento Constitucional, 1823.

SAN JOSÉ, Fray Gerónimo. *Genio de la historia*. 4a ed. Vitoria: Ediciones El Carmen, 1957.

SALADRIGAS, Robert. *L'Escola del Mar i la renovació pedagògica a Catalunya. Converses amb Pere Vergés*. Barcelona: Edicions 62, 1973.

STAKE, R.E. *Investigación con estudio de casos*. Madrid: Ediciones Morata, SL, 1998.

TORRALBA JORDAN, Miguel Ángel. *Formación permanente del profesorado en educación física*. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona. Facultat de Pedagogia. Departament de Teoria i Història de l'Educació, 1994.

TRABAL, Francesc. *Quo vadis, Sanchez?* Barcelona: Bruguera, 1984.

VALLÈS, Edmon. *Història gràfica de la Catalunya contemporània (1888-1907)*. Barcelona: Edicions 62, 1974.

VAN DALEN, Deobold B.; BENNET, Bruce L. *A Word History of Physical Education*. Englewood Cliffs, Nova Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1971.

VICENS VIVES, Jaume; LLORENS, Monserrat. *Industrials i polítics (segle XIX)*. Barcelona: Vicens Vives, 1991.

VILANOÛ, Conrad. *A propòsit de la presència de Goethe en la pedagogia de Pere Vergés. Parlaments en l'acte commemoratiu del centenari de Pere Vergés*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1997.

DDAA. *Dona i esport*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1989.

DDAA. *Jeux, sports et divertissements au Moyen Âge et à l'Âge classique*. París: Éditions du CTHS, 1993.

DDAA. *Noucentisme i ciutat*. Barcelona: Centre de Cultura Contemporània de Barcelona i Electa, 1994.

DDAA. *L'esport a l'antiga Grècia*. Barcelona: Olimpíada Cultural, 1992.

DDAA. *Lo sport nel mondo antico*. Roma: Quasar, 1987.

DDAA. *Pere Vergés. Una educació per a la ciutadania*. Barcelona: Edicions 62, 1997.

ZABALZA RAMOS, Ramón [coord.]. *Condiciones sociales de la actividad deportiva, vol. I de Orígenes del deporte madrileño*. Madrid: Consejería de Educación de la Comunidad de Madrid, 1988.

REVISTES

ÁLVAREZ DEL PALACIO, Eduardo. "L'activitat física en els tractats d'Educació de Prínceps (segles XVI i XVII)". *Apunts d'Educació Física i Esports*. Barcelona: núm. 34, 1993.

ÁLVAREZ DEL PALACIO, Eduardo. "L'exercici físic en el *Regimen Sanitatis* d'Arnau de Vilanova". *Apunts d'Educació Física i Esports*. Barcelona: núm. 36, 1994.

Atletismo Español. *Anys 1948 a 1949 i 1980 a 1982*. Madrid. Ed. Real Federación Española de Atletismo.

BOSCH, Alfred: "Barcelona i l'olimpisme". *Avenç*. Barcelona: abril de 1986.

Butlletí de la Federació Catalana d'Atletisme. Barcelona: anys 1948 i 1949.

BUJIBUI, Antoni. "75 anys del CNB". *Avenç*. Barcelona: febrer de 1983.

HEINEMANN, Klaus; PUIG, Núria. "Emocions en l'esport. Esbós d'una anàlisi sociològica". *Revista Catalana de Sociologia*. Barcelona: núm. 5, pàg. 117, 1997.

Revista de Historia y Fuente Oral. Universitat de Barcelona i Institut Municipal d'Història (Ajuntament de Barcelona), núm. 2, 4, 8, 12, 15 i 21.

Natació. Club de Natació Barcelona, anys 1907 a 1937 i 1941 a 1982.

RIVAYA GARCÍA, Benjamín. "Filosofia, deporte y franquismo". *El Basilisco*. Lloc: ???, núm. 19, pàg. 67, 1995.

SANTACANA, Carles. "L'inici de l'esport modern a Catalunya". *Temps de Joc*, Barcelona: Diputació de Barcelona, núm. 1, 1996.

Sport Català. Anys 1925 i 1926.

DDAA. "L'Institut Escola: 1932-1939. Un fructífer assaig per al segon ensenyament". *Grans Temes Avenç*. Barcelona.

DDAA. "Esport i canvis socials a l'Europa contemporània". *Acàcia* Barcelona: Universitat de Barcelona, núm. 4, 1995.

ZELDITCH, M. Jr. "Some Methodological Problems of Field Studies". *American Journal of Sociology*, núm. 67, 1962.

8.3. ADRECES ELECTRÒNIQUES

- [http:// libl0.bham.ac.uk/isgMain Library/censsah/](http://libl0.bham.ac.uk/isgMain%20Library/censsah/) (Biblioteca de la Universitat de Birmingham).
- <http://www.askesis.awakis.es/> (Revista electrònica d'Educació Física i Esports).
- <http://www.sirc.ca/revista/> (Revista d'Educació Física i Esports).
- <http://www.gymnos.com> (Web de l'editorial Gymnos).
- <http://www.uida.es/iasi.html> (Associació Internacional d'Informació Esportiva).
- <http://www.paidotribo.com> (Editorial Paidotribo).
- <http://www.edunet.com/edunet/search/htm/> (Base de dades pels professionals de l'Educació Física).
- <http://metalab.unc.edu/cisco/edu-arch.htm/> (Base de dades amb continguts d'Educació Física).
- http://www.uida.es/c_public.html (Catàleg de llibres d'esport).
- <http://www.search.tenet.edu/> (Catàleg de llibres d'Educació Física).

8.4. FONTS ORALS

Francesc Castelló

Carme Ponsati i Dolors Ponsati

Romà Cuyàs

Ernest Lluch

Robert Vergés

Llorenç Cassi

Núria Andreu

ANNEX

9. ENTREVISTES

I. ENTREVISTA A FRANCESC CASTELLÓ

Francesc Castelló és el responsable de premsa de la Federació Catalana d'Atletisme, n'és també jutge i hi ha exercit funcions com a secretari, a més, ha publicat una gran quantitat d'articles relacionats amb l'atletisme. Va mantenir una llarga relació amb el senyor Ponsati tant en l'àmbit professional com personal.

Senyor Castelló, voldria demanar-li que em parlés sobre els seus records i la seva relació amb el senyor Ponsati.

Recordo el senyor Ponsati com un home enamorat de l'atletisme i la imatge que en tinc és d'estar sempre pendent que tot sortís bé, tant en l'organització d'un encontre internacional d'atletisme, com assegurant-se que tots els atletes infantils fossin dalt de l'autocar. O sigui, de tot, incloent-hi el més petit detall.

També recordo que m'havia explicat que la pedagogia era la seva autèntica vocació i la farmàcia, la manera de guanyar-se la vida.

Però feia molts anys que tenia la farmàcia, des dels anys trenta, potser?

Sí, la farmàcia, sap que l'havia tinguda allà a la plaça Nova? L'home era molt ordenat, i li agradava molt anar a l'església. Fixa-t'hi que hi anava cada diumenge i normalment ens preguntava si algú el volia acompanyar, però mai no va obligar ningú, si algú el volia acompanyar bé i si no hi anava ell sol. Vivia al carrer Pintor Fortuny, però es va traslladar a un àtic prop de la Catedral. Deia: "Vaig anar allà perquè hi tinc una germana gran que també és de molta església", i així li feia companyia.

Els dissabtes i els diumenges reunia la canalla a casa seva i els passava pel·lícules i els donava de berenar. Molts d'aquests nens hi havien anat a treballar per guanyar alguna pesseta, perquè si en demanaven a casa seva rondinaven; així doncs, guanyaven alguns diners fent boletes de Nohisent.

Sí, sé que molts d'aquests nois anaven a passar actes dels encontres d'atletisme i a omplir fitxes per tal de dur el rànquing del Club de Natació Barcelona al dia.

Quan algú d'aquí Barcelona va canviar la secció blava va ser arran del concurs que es va fer l'any 43 o 44, que després es va reprendre en un poblet del Montseny. Ells tenien atletes de primera categoria com l'Enric Sales o el Raül Navarro. El Raül Navarro després se'n va anar a viure a São Paulo. I com que del Club sortien atletes molt bons que després fitxaven per altres clubs com l'Espanyol o el Barça, es va decidir tornar a posar en marxa la Secció d'Atletisme del Club Natació.

Sí, perquè el Natació ja havia tingut una secció d'atletisme.

No tan sols l'havia tinguda, sinó que tenia un nivell francament bo. Ja als anys vint, en un campionat d'atletisme que es va celebrar a Lleida, el Natació hi havia participat amb força èxit, eren uns campionats organitzats per les Joventuts Republicanes de Lleida. Els representants del Natació eren socis a qui agradava practicar tot tipus d'activitats esportives, però principalment atlètiques; no hem d'oblidar que el Natació sempre ha tingut seccions amb un gran pes específic dins del món esportiu català, com el rugbi, la pilota basca o el patí de vela, una pràctica completament autòctona del Principat –aquesta modalitat de

navegació només es practica a Catalunya, i al Natació s'hi feien moltes competicions-. El senyor Ponsati, tot i que com a esportista va ser bàsicament waterpolista, ja va entrar en contacte amb moltes d'aquestes modalitats esportives que tenia el Natació des del seu inici, la majoria van començar a funcionar cap als anys vint. Per això quan va reiniciar-se la Secció d'Atletisme ell en va ser el capdavanter. Un dels motius principals de l'èxit que posteriorment va tenir la Secció va ser que els pares confiaven plenament en el senyor Ponsati, en part pel tracte tan humà que dispensava a tots els seus deixebles. De fet, més d'una vegada havia dit que la seva vertadera vocació era la de pedagog. Recordo que una vegada estava amb Ponsati i Llobet Aznar, que després va ser vicepresident de la Diputació de Barcelona, que havia estudiat veterinària i que dirigia un centre molt important de reproducció artificial al Vallès. Aquest home explicava que la seva vertadera vocació era la de mestre: "El que passa és que llavors no sabia molt bé com em guanyaria la vida", deia. Penseu que això succeïa als anys cinquanta i la feina de mestre estava molt mal pagada, i aquest xicot li deia al senyor Ponsati que li agradaria viure com ell, una persona dedicada a l'atletisme i que a estones treballava a la farmàcia. La farmàcia ja sabeu que es trobava a la plaça Nova, al costat de la Catedral. A més de treballar i d'anar a l'Estadi, cada dia venia a un gimnàs que hi havia aquí al davant, a Pau Claris amb Gran Via, que havia estat un dels primers gimnasos de Barcelona.

Es refereix al Gimnàs Vila, veritat?

Sí, cada dia hi venia una estoneta. Una època en què hi vaig tenir molta relació va ser quan va ser president de la Federació Catalana d'Atletisme.

A quina època va ser-ho exactament?

Doncs, mira, va ser-ho des del 1949 fins al 1953. D'aquesta època recordo una anècdota molt curiosa. Un dia em va trucar molt preocupat i em va dir: "Castelló, m'acaben de trucar de la Jefatura Provincial del Movimiento i m'han dit que ens posaran a la presó a tots". Jo li vaig dir: "Vol dir, senyor Ponsati?" "Sí, sí –em va contestar–, per telèfon m'han confirmat que tots els presidents de clubs de la Federació són catalanistes i que van darrere nostre." És clar, l'home era catalanista, però el que avui descriuríem com un catalanista moderat, una mica el que seria Convergència, però sempre amb un tarannà molt moderat. Ell mateix m'havia explicat que durant la guerra ho havia passat molt malament amb els grups d'anarquistes i que a vegades tenia ganes que s'acabés, però pensava que les coses no serien com després van ser amb el franquisme. Però, malgrat que els anarquistes li feien por, no va deixar mai de treballar, i això que durant la guerra en un dels bombardejos que va patir Barcelona unes bombes van destrossar una sèrie de cases que hi havia al davant de la Catedral. Jo això ho conec bé perquè de petit vaig anar a l'Institut Balmes, i cada dia passava pel carrer Regomir, pel carrer de la Ciutat, del Bisbe i per davant de la Catedral. Llavors la plaça Nova era més petita, després de les bombes va ser quan la van fer més gran; i allà era on hi tenia la farmàcia i també allà s'hi feien unes boletes de cera per als nedadors molt conegudes que es deien Nohisent.

Sí, en la revista del Natació Barcelona, a tots els números hi havia publicitat de les boletes Nohisent.

Recordo d'ell que sempre que hi havia competicions, tant de la Federació com per equips, s'assegurava que l'autocar sortia amb l'equip sencer, i si calia feia anar a buscar a qui faltava a casa seva; i és que abans les competicions per equips tenien molt més

valor que ara. També recordo que el Natació tenia un ambient, diguem-ne, una mica elevat. Hi anaven molts metges, advocats, gent amb una certa posició que al migdia anava a jugar a frontó. Les primeres saunes de Barcelona les va tenir el Natació, i els anys que ell va ser-ne directiu es preocupava molt que tot fos al seu lloc, que hi haguessin tovalloles i que tot estigués net i polit.

Això ja concorda amb la imatge de *sportsman* que tinc d'ell, i també ho corrobora el fet que hagués estat president de dues federacions catalanes d'esports diferents.

Sí, a principi de segle era comú practicar diferents esports alhora. El mateix Hans Gamper participava en moltes curses a peu que se celebraven a Barcelona.

Quin tipus de relació tenia amb el que va ser entrenador de natació, Granados?

Ponsati vivia al carrer Pintor Fortuny, al primer pis, i al principal hi vivia la família Granados, el famós compositor Enric Granados, que va morir amb la seva dona en l'enfonsament de l'*Exeter*, que era el vaixell que el portava dels Estats Units.

De fet, en el *Butlletí del Club de Natació Barcelona* he llegit que el fill de Granados, de resultes d'aquesta desgràcia, va tenir molt interès a saber nedar. Va començar a nedar al Natació i va arribar a convertir-se en un dels millors professors de natació.

Ell se'n va anar a viure a Madrid després de la guerra i, de fet, hi havia tanta amistat que, quan els seus fills venien a Barcelona, sovint s'allotjaven a casa del senyor Ponsati. Precisament, Granados fill es va casar amb Maria Aumeselles, que era una nedadora del

Club de Natació Barcelona, i el seu germà era Salvador Aumeselles, que va ser president del Reial Automòbil Club de Catalunya. I en aquest bloc del carrer Pintor Fortuny també hi vivia, en un dels últims pisos, Josep Maria Pi i Sunyer, que va ser secretari de l'Ajuntament de Barcelona i catedràtic de Dret Polític a la Universitat de Barcelona. El recordo especialment, perquè moltes vegades acompanyava el senyor Ponsati. Pi i Sunyer també va ser president de l'Institut d'Estudis Nord-Americans, i me'n recordo que anava a estiuajar a Londres i estava casat amb una noia que havia estat atleta del Natació Barcelona.

També em va explicar el senyor Perearnau que cada cop que el seu fill, l'atleta Martí Perearnau, feia algun rècord el senyor Ponsati invitava tota la família a sopar, i que com que en Martí feia marques molt sovint al final en Perearnau pare va haver de rebutjar la invitació, perquè estava desconcertat.

Sí, a mi, sobretot a l'època que vaig ser secretari de la Federació, m'invitava amb molta freqüència a sopar a casa seva i recordo que la seva germana Isabel feia els honors de la casa, i em deia: "Miri, Castelló, com que no m'he casat puc fer coses que els altres no poden fer", i de fet va dedicar als seus nebots l'atenció que hauria dedicat als seus fills. Un d'aquests nebots va ser un famós doctor, Sala Ponsati.

Era el fill de la germana?

De l'Helena, la Isabel també era soltera. La Carme i la Dolors Ponsati són les altres nebodes del senyor Ponsati, i amb aquestes hi he tingut força relació.

També recordo que quan érem a la Federació anàvem a fer reunions a casa seva i a mitja tarda sempre sortia la germana amb una plata plena de pastissos.

I una de les coses que recordo d'ell és que reconeixia molt la gent que treballava, diferenciava bastant entre el que anava a passar l'estona i el que treballava; tot i que respectava tothom, sempre em deia que havia de refiar-se dels qui treballaven.

Sí, en una entrevista que va concedir als anys vint ja explica que una de les diferències entre les piscines de Madrid i les de Barcelona era que allà el públic que hi anava ho feia amb una actitud més lúdica, mentre que a les piscines catalanes l'ambient era més d'entrenament.

Sí, sí, tot i que no es decantava obertament per ningú, ell preferia la gent que es prenia les coses seriosament.

Bé, doncs, amb tota la documentació que em dóna ja tinc feina per una bona temporada, moltes gràcies per la seva atenció i quan acabi el meu treball ja li'n portaré un exemplar.

II. ENTREVISTA A DOLORS PONSATI I CARME PONSATI

Carme Ponsati i Dolors Ponsati són nebodes del senyor Ponsati, les dues van practicar la natació al Club de Natació Barcelona i van mantenir una estreta relació familiar amb el seu oncle.

Bona tarda, els voldria demanar que em parlessin dels records que tenen del seu oncle.

En primer lloc, t'hem de rectificar en un detall. Al començament de l'esborrall de la vida del nostre oncle que ens has passat hi has posat que era un home vell, i no hi estic d'acord.

Bé, jo el recordo amb el seu barret i la bufanda al bell mig de l'Estadi, potser el problema és que quan jo el vaig conèixer ell ja era un home gran.

El que passa és que l'oncle en el moment en què es va trobar malament ja no va tornar a l'Estadi. Tenim fotografies on es veu l'oncle a l'Estadi amb el seu barret i la bufanda, perquè devia fer molt fred.

Sí, aquesta era la imatge que en tenia.

Bé, en tot cas posa-hi que era un home gran, però no vell.

Recorden a quina escola anava?

Sí, a l'Escola del Carme, era una escola particular. Si vols et puc donar una foto on surt ell, el Pi i Sunyer i tota la seva colla.

(Ensenyant fotografies.)

Mira, aquí tens una foto on surten ell i en Picornell. Al final, les piscines es van dir només com ell, i això que l'oncle hi havia treballat molt. Una altra on surt amb el president de la Federació, en Jordana; en Ramon Moses, campió de peses; amb en Torres, que era campió de 400 m; en Miralles, que era també un corredor. Aquí una altra abans de posar-se malalt. Aquí, acompanyant la meva filla a casa.

Cap allà l'any 1969 es va canviar d'adreça, veritat?

No, l'adreça se la va canviar el 1971. A veure... No, no era el primer pis, era el segon. El Pintor Fortuny era el segon primera. **(Llegint uns informes, afirma:)** Aquí posa carrer Fortuny, 34, això no se d'on ho has tret.

Això m'ho va explicar el senyor Castelló. Crec que al principal hi vivia la família del compositor Enric Granados.

No, en Granados vivia al carrer Cardenal Casañas. I a baix de tot hi vivia el director del *Diari de Barcelona*.

Creu que hi havia amistat entre el seu oncle i el senyor Granados?

Sí, bé, el fill de Granados era l'entrenador del Club, hi havia una bona amistat.

I això que posa que el fill de Granados va voler ser professor de natació perquè el seu pare va morir ofegat al naufragi del *Titànic*, això sí que és cert. Es va casar amb una important nedadora que es deia Maria Aumaselles. En Pi i Sunyer no vivia a la mateixa escala.

Això també m'ho va dir el senyor Castelló.

En Pi i Sunyer vivia a la Rambla, em sembla que a la casa que fa cantonada amb el carrer Hospital. El que sí que és veritat és que eren companys d'escola. Ara, si el que vols són coses de tipus anecdòtic per fer una cosa simpàtica, no cal que busquis més material perquè el tinc jo.

No, el que vull és bàsicament la seva trajectòria. Primer fer com una geografia, però a partir d'aquí anar lligant coses, per exemple, tot allò del començament del

Gimnàs Vila, i amb la creació del Club de Natació Barcelona, com el canvi del corrent militarista pel corrent de la higiene i pel corrent del *sportman* anglès, i com va sorgir la relació amb l'educació física, que canvia l'educació física rígida alemanya o sueca, introduint-hi elements pedagògics.

Bé, si has parlat amb nois, amb atletes que anaven amb ell, sabràs que el primer que feia si veia un nen una mica desnerit era enviar-lo al Gimnàs Vila.

Tenia un concepte de l'ensenyament molt avançat. De fet, ara amb la reforma educativa molts dels conceptes que utilitzava s'han tornat a introduir.

Sí, tornen a venir, perquè realment ara no han inventat res, ja s'havia fet.

Escolta, perdona, en Raül Navarro va marxar al Brasil?

Va marxar-hi?

Això és el que posa aquí, i no m'acaba de convèncer. A mi el Navarro em sona molt.

Que t'ho va dir en Castelló, això?

Sí.

Sí, ja veuràs, en Castelló sempre estava al costat de la pista amb el cronòmetre al costat del tiet i segur que tot això de proves i noms d'atletes sí que ho deu saber, més bé que tu i que jo, perquè al cap i a la fi nosaltres de l'atletisme del tiet no hi estàvem gaire al dia.

Veus? Aquests de la foto sí que els conec bé, perquè venien a casa. A les figuretes les convidava a berenar, a sopar.

Pel que he sabut, ell a l'atletisme s'hi va dedicar després de la guerra, perquè fins aleshores estava més vinculat a la natació.

Sí, bé, va tenir un desengany amb la natació i després se'n va anar a l'atletisme. Va començar amb el polo perquè li agradava molt, però va deixar de jugar, perquè tenia problemes a la vista, no veia bé la pilota i ho va deixar, i va ser llavors quan va començar amb tot això altre. I l'atletisme a l'Estadi. El que passava també, em sembla, és que al Club hi havia entrenadors, més gent, i en canvi a l'Estadi... Bé, hi havia en Porras, en Lluís de Porras. Parla-hi.

Amb qui?

Amb Felipe Ruiz de Porras. Però el que passa és que ara viu fora de Barcelona.

Havia acabat la carrera de medicina i anava fent coses, primer nedava.

Però en Ruiz de Porras era entrenador d'atletisme, oi?

Sí, era l'entrenador del Club.

I, per localitzar-lo, com ho puc fer?

Sí, mira, precisament l'altre dia vaig estar parlant amb la seva filla, resulta que el seu marit és aparellador, era aparellador, perquè pobre noi s'ha mort ara d'un càncer. Un dia d'aquests l'aniré a veure. Ell està fora de Barcelona, però se'l pot localitzar. I a més a més t'aniria molt bé parlar-hi.

Per això, si en tinguéssiu el telèfon...

No. Te'l demano, te'l buscaré.

D'acord.

Ui! Algun dia podríem fer un sopar amb tots els del Club.

Ara estic treballant sobre tots aquests corrents pedagògics que hi havia entre el 1913 i el 1915, i que suposo que a ell el van influenciar d'alguna manera. Perquè, el fet d'anar al mateix gimnàs que molts d'aquests pedagogs m'imagino que havia d'influenciar-lo.

Sí, aquí també parles d'aquell xicot que ha fet el llibre. Aquell, no? En Rius.

Sí, ha fet un llibre, però no sobre el senyor Ponsati.

Ha fet un llibre sobre l'esport, veritat?

Sí, n'ha fet alguns.

Sí, que en el pròleg d'un d'aquests llibres parla del tiet i és molt maco. Que el va escriure aquell atleta que a més era periodista, que estava casat amb...

Un atleta casat?

Sí, home, en Martí Perearnau.

Conec el pare de Martí Perearnau, que havia estat atleta del Natació, i em va explicar algunes anècdotes. Aquella que els invitava a dinar sempre que el seu fill batia un rècord.

Sí, cada vegada que batia un rècord en Martí hi anava a dinar amb tota la família.

I també em va explicar que al final estava violent perquè, com que feia rècords molt sovint, sempre els estava invitant, i, és clar, en Martí pare també estava violent.

Sí, i també a berenar, sempre hi tenia nois. Cada diumenge a la tarda en venien dos o tres.

Sí, en Jordana, en Torres. Més o menys els que eren primeres figuretes.

Escolta, d'aquí hi ha alguna cosa que em vulguis preguntar?

Sí. Per exemple, va anar a l'Olimpíada de París com a delegat del Comitè Olímpic Espanyol.

Sí, va anar-hi amb en Picornell...

Aquí surt com a component del Comitè Olímpic, aquesta acreditació li van fer per anar a París, veritat?

Suposo que li van fer per anar a París, perquè a la d'Anvers també hi va anar ell?

Això no ho tinc.

Potser si ho miréssim en alguna enciclopèdia.

Potser al *Butlletí del Club de Natació Barcelona* hi surt.

(Mirant altre cop els papers.)

Però això és de París?... Mira, això no t'ho sé dir, perquè encara no havia nascut.

Jo tinc una medalleta on es veu que era del Comitè.

Ah, doncs sí.

És que jo sabia que hi va haver tot un moviment de caràcter nacionalista que va proposar Barcelona com a ciutat candidata a la celebració dels Jocs Olímpics i molta gent del Natació hi estava implicada. El que no sé és si ell va tenir alguna cosa a veure amb tot aquest procés.

Sí, amb aquesta gent sí que hi va tenir contacte. Amb l'Elies i en Juncosa hi tenia una relació molt propera, precisament sempre ho deia quan parlava de les Olimpíades, deia: "Sí, sí, l'any 24 ja s'havia demanat fer els Jocs a Barcelona".

Perquè el 1923, el tiet, o sigui, quan vaig néixer, ja havia estat president del Club.

Per tant, hauria estat molt fàcil, si hi hagués hagut cap moviment, que hi hagués participat.

Sí, suposo que sí. Tenia la medalleta aquella de ser àrbitre, i la bandereta, sí. Això sí, perquè la bandereta la tinc jo.

I que, veritablement, una de les seves dèries era que es poguessin fer les Olimpíades aquí a Barcelona, això segur que sí.

Els germans Badia, aquells que van matar a la plaça Francesc Macià, eren del Club de Natació Barcelona?

No en tinc ni idea.

És que aquí parla d'uns germans Badia però no sé si són els mateixos, uns que eren nacionalistes que van matar...

No, no.

No, de les coses polítiques el tiet no en parlava.

Però durant la guerra hi ha punts que no tinc clars. Sé que va ser directiu fins a l'any 36 o 37, en què van fer un comitè de treballadors del Club de Natació Barcelona, i llavors desapareixen els directius que havia estat trobant, i ja no els torno a trobar. No sé com va anar aquest canvi.

Durant la guerra la gent que van posar dins el Comitè era gent molt sensata, que van anar conservant...

Un d'ells, en Vicenç Esquirós.

Sí, era un dels que estava ficat allà dintre.

La cosa es devia pactar una mica.

És que no li va quedar més remei, perquè en realitat el Comitè va ser pactat.

Durant un temps el Club va estar tancat, i el van dedicar a zona de guerra i llavors entràvem per l'escala del Vulcano. Més tard la nostra piscina va quedar tancada del tot, i ens anàvem a entrenar a sobre de la muntanya, allà on hi ha el Laberint. I, com que no hi havia prou diners, entrenàvem amb nedadors grans com el Paco Gibert.

Vau quedar molt paralitzats, no?

Sí, molt, però vam anar fent proves. Durant la guerra una proveta o una altra la vam anar fent. Però també entrenàvem a l'Escola Industrial, on hi havia una piscina. I fins i tot hi havia granotes. O sigui, que anàvem a les piscines de fora. I, de seguida, al 39, ja vam començar a fer campionats, i el tiet venia amb nosaltres de delegat.

I, després, els cursets d'estiu que van començar amb l'atletisme. No sé si això ho va fer juntament amb l'Ajuntament. Tenia contactes amb l'Ajuntament, el seu oncle?

Sí, sí, que tinc moltes fotografies que hi és ell... Ui, i a més, a la junta.

Si tinguessin un moment algun dia, conec llocs que fan còpies de fotografies en un moment.

No, jo en tinc. El que passa és que ell tenia la bona fe de, cada any, com que l'Ajuntament li pagava alguna cosa, fer un àlbum maquíssim.

El senyor Castelló els té, aquests àlbums?

Jo en tinc algun, i em sembla que a la Federació també n'hi ha.

Sí, jo els he vist a la Federació, aquests àlbums. És com un llibre de cada any, amb fotografies.

Doncs, segurament, els de l'Ajuntament l'han passat al senyor Castelló, perquè tot això hauria d'estar a l'Ajuntament, a Esports. Ara, que potser fan còpies de tot, perquè fer dos àlbums no ho crec.

Això devia ser a principis dels seixanta, oi?

Jo diria que sí.

Abans.

Abans dels seixanta, els cursets? A veure el teu fill.

Quaranta anys. El meu fill va néixer al 53 i als 8 anys ja hi anava.

Doncs ja lliga, cap als seixanta.

Això mirant els butlletins ho podem veure. O si no anant al Club, a veure amics nostres que són allà.

Sí, ja hi vaig al Club. Hi vaig sovint.

Hi vas, al Club?

Sí, conec un senyor molt amable, el senyor Vergés.

Mira els butlletins que hi ha allà amb la lletra del tiet: NP.

Però és que hi ha dues col·leccions.

No, n'hi ha set ja.

Vaig llegint, però, és clar, vaig capítol per capítol, any per any i es tarda molt. Hi vaig cada dos o tres dijous i llegeixo.

És interessant, perquè lliga amb aquests cursets que es van fer als anys vint de formació pedagògica, escoles de mar i escoles d'estiu.

Bé, ell era amic de Pere Vergés, per això.

I suposo que ell després va reprendre-ho. Vull dir que després de la guerra van ser dels primers cursos d'estiu i colònies que es van fer aquí a Catalunya.

El que passa és que al Club sempre n'hi havia. Jo, per exemple, quan era petita ja en vaig fer un. Després de la guerra es feien els cursets de natació, però sé que també feien les taules de gimnàs a la platja.

Que ho portava en Trigo.

Doncs a mi en Trigo, no. Jo el qui recordo és en Porras.

Abans hi havia hagut en Joan Trigo.

Sí, he trobat moltes coses sobre ell.

Pere Vergés ha sortit molt perquè era molt treballador, el que passa és que no li agradava la llum, vull dir que no era popular ni res.

En Joan Trigo té fills.

Sí, estava casat amb una noia anglesa.

No, ho dic perquè veritablement a en Joan Trigo el tiet l'apreciava molt i hi tenien molta relació.

Doncs, si me'n poguessin donar l'adreça al Club Natació...

Però és que no sé si aquest noi en sabrà alguna cosa. No ha fet gaire esport, oi que no?

Un dia d'aquests hem de trucar a la Maria Lluïsa, perquè per casualitat avui el metge que m'ha visitat m'ha dit que la Maria Lluïsa estava vellíssima, i diu que qualsevol dia se'm tallarà les mans.

La Maria Lluïsa és la vídua Trigo.

Em penso que el senyor Trigo era més nedador, pel que vaig veient, i el senyor Vergés, més pedagog.

No, però també era un bon mestre en Joan Trigo, però era més de l'esport.

Pere Vergés no s'hi va dedicar. Ell donava, com qui diu, la idea. Volia que les seves escoles fossin d'aquesta manera, però precisament fer esport no en va fer quasi mai.

Bé, a l'equip de waterpolo en Vergés hi era, però no era res seriós.

Exacte, en canvi l'altre feia classes de gimnàs. Vull dir que tothom parla molt bé de Joan Trigo. Bé, jo ho sé per referències.

És que el Gimnàs Vila, a l'escola de mestres que va fer en Joan Bardina, on va anar Pere Vergés, va ser de les primeres escoles on els nens feien veritablement educació física, els nois i les noies, abans del 1913.

Vols dir tan endavant?

Això és el que tinc apuntat, i que més endavant va tancar aquesta escola de mestres per problemes econòmics, però que d'allà va sortir una sèrie de gent que després, a les escoles on van anar, van ser una mica els introductors d'aquest concepte tan nou d'educació física. I ara estic amb tot això d'anar lligant i anar reconstruint aquesta època. És clar, veig que és molt complexa.

Ja ho saps, intentarem ajudar-te perquè no hakis de fer tanta investigació. Ara bé, el que no sapiguem ho hauràs de buscar.

Sí, sí.

De tota manera, et buscaré tota la informació que tinc a casa sobre els cursets i tot això, perquè suposo que alguna cosa et servirà. Fotografies, almenys, segur que en tinc.

Quan descrivien aquelles cartes de cara a l'Estadi que anaven recopilant dates no vas anar recollint coses?

Sí, això ja m'ho van explicar, que ell havia fet uns plànols que els havia pagat de la seva butxaca.

Sí, però al final no els va pagar perquè els va fer en Tamaro Tagarro, que era també un atleta, i és professor de l'Escola d'Arquitectura.

Ara hi és?

Hi és. I bé, a aquest senyor el tiet li ho va dir i llavors va fer un projecte. I els plànols els hi vaig donar...

Al Josep Maria.

No, em sembla que al Castelló. I si no els té ell els tinc jo.

I ell va presentar-los a l'Ajuntament?

Bé, sí, però el que passa és que en aquell moment encara es parlava molt d'enderrocar-lo. I el tiet els deia que els costaria més de tirar-lo a terra, i després es va comprovar que era aquesta la realitat. Realment l'estructura aguantava molt, però després, quan es va haver de fer tot allò per tenir més graderies... Els devia costar més car.

Jo el que sé és que havia estat molt implicat en un projecte que hi havia al Club de Natació Barcelona per fer una ciutat com residencial allà al Baix Llobregat.

Primer al Baix Llobregat i després en un altre lloc.

Tu havies sentit parlar mai d'aquesta Ciutat del Repòs?

Això de la Ciutat de Repòs era un projecte que el portava l'arquitecte Ser. El tiet el que volia fer era com unes instal·lacions familiars... Com que al Club no hi podien entrar senyores, ell sempre era de l'opinió que havia d'haver-hi un lloc, perquè això hauria estat el medi de cultiu perquè després hi hagués més gent.

No ubicar-la dintre del Club, sinó a part.

En un lloc a part. N'havia mirat molts.

Sí, en els butlletins hi ha els plànols, vull dir tota la zona de Castelldefels.

Exacte, i després també volien fer una piscina al centre de Barcelona.

Jo fins hi tot en tinc els plànols.

A on la volien fer?

Coneixes el centre de Barcelona?

Sí.

A la plaça Bonsuccés, que hi ha la Conselleria de Districte. Al darrere, després de la guerra, hi va quedar un solar on ara hi ha unes cases...

Després de la guerra. Però d'abans de la guerra jo també he vist un projecte pel carrer Llúria.

Sí, Llúria-Còrsega. Aquest també el tinc jo.

Exacte, aquest és el projecte que he trobat.

O sigui, ell tenia dues idees: una, la piscina perquè la gent tingués bones condicions per anar a entrenar, i l'altra, fer un altre lloc d'esbarjo on es podien practicar tots els esports, però ara ja d'una manera més familiar.

Quan vaig començar, el senyor Castelló em va dir que els últims anys el senyor Sust, que el coneixia, i la senyora Ferrusola anaven bastant a casa seva, però no sé si és cert.

L'amistat amb el senyor Sust, sí, però amb la senyora Ferrusola em penso que no.

La Marta Ferrusola va venir un dia amb la nostra cosina Maria Rosa.

Però no era una cosa habitual?

No res. Però aquesta cosina estava ficada dins l'ambient polític amb la Unió Democràtica. Quan van començar, potser en aquell moment encara no hi havia les conselleries d'esports prou ben organitzades i tot plegat, i llavors un dia que es parlava alguna cosa referent a l'Estadi va portar la Marta Ferrusola per parlar-ne.

Amb qui tenia molta amistat era amb el de l'Arco. Aquest també era de la Seat.

Sí, però aquest no ha fet res d'important, era un atleta i prou, no ha ocupat cap lloc esportiu.

Perdona, però avui hem de marxar d'hora. Ja et buscarem fotografies i retalls de diaris del tiet.

Doncs moltes gràcies per la seva ajuda.

III. ENTREVISTA A LLORENÇ CASSI. 30-1-96

Llorenç Cassi va iniciar-se en l'atletisme de la mà del senyor Ponsati i, actualment, és un dels millors entrenadors de llançament de la Federació Espanyola d'Atletisme.

Començaré preguntant-li quants anys fa que va començar a fer atletisme i quan va conèixer el senyor Ponsati.

Vaig començar a fer atletisme l'any 52, fa uns quants anys. Resulta que un tiet meu tenia un taller de motors marins i treballava amb ell allà al saló Guasch. El meu tiet li deia a en Salvador: "Jo tinc uns nebots que guanyarien als teus". I en Salvador li deia: "Doncs puja'ls a Montjuïc". I, sí, sí, un dia amb el meu germà gran i amb el meu tiet vam pujar a dalt a l'Estadi. Jo tenia dotze anys i el meu germà, que és més gran, setze. En arribar a l'Estadi de seguida vam conèixer el senyor Ponsati. A la primera de canvi ja em va fer agafar un disc: "Va, nen, llança el disc." Jo no en tenia ni idea, ni de disc ni d'atletisme ni de res. Vaig llançar el disc i més tard em va dir: "Dimarts a les set del matí t'espero a la plaça Espanya". I, mira, així vaig començar a fer atletisme.

O sigui, entrenàveu a les set del matí?

Sí, ens trobàvem a la plaça Espanya. Érem un grup de nois en el qual hi havia l'Ernest Lluch, en Romà Cuyàs. El senyor Ponsati ens donava un duro, i entre cinc agafàvem el taxi i hi aportàvem una pesseta cada un. I, mira, així vaig començar. Entrenàvem al matí amb ell.

Ell era el vostre entrenador? Perquè l'altre entrenador era en Lluís de Porràs. No entrenàveu amb ell, vosaltres?

No, en aquestes edats no. Nosaltres entrenàvem amb el senyor Ponsati. Començàvem fent llançaments, també corriem, saltàvem. Bé, feien un entrenament polivalent, fins i tot perxa. Fèiem de tot. Parlant d'això de la perxa: una vegada vam anar a un campionat a Vic i no em van deixar saltar perquè em van dir: "Nen, que trencaràs la perxa, tu"; eren aquelles perxes de bambú.

Una de les coses que intento destacar a la tesi és que tenia una visió com de noucentista. Vull dir que volia fer un esport molt polivalent, fer diferents proves, tot allò de l'atleta complet, i una mica aquesta filosofia la va mantenir sempre en vida.

Sí. Quan vaig començar atletisme no sabia nedar, i el senyor Ponsati em deia que no podia ser que no en sabés i em va dir: "Tal dia vens al Club i allà t'ensenyaré a nedar". I bé, també vaig començar a nedar, no en tenia ni idea. És a dir, que era un home que a més de l'esport també cuidava altres elements, i vigilava que estiguéssim preparats. Una altra vegada em va dir que havia d'aprendre a escriure a màquina, i els dissabtes i els diumenges anàvem a casa seva i ens ensenyava a escriure a màquina. O un altre dia em va dir que havia d'aprendre francès, i llavors vam anar a una mestra al carrer Aragó, a una senyora francesa.

I ell us feia anar a classe?

Sí, sí.

Ell s'encarregava de buscar la professora...

Sí, deia: "Vés a tal lloc i pregunta per la senyoreta tal i fas francès". I al gimnàs també: "Anirem al Gimnàs Vila als migdies."

Allà al carrer Pau Claris?

Sí.

És que ell va començar a fer esport allà, i s'hi va estar fins molt gran.

Això mateix. En fi, que ens cuidava en tots els altres aspectes.

Al marge de la relació esportiva, hi vas tenir cap altra relació? D'amistat, de parlar amb ell, per saber com pensava.

No, en aquest aspecte no hi vaig tenir gaire relació.

La relació era bàsicament esportiva?

Sí.

I com a delegat del Club, perquè ho va ser molts anys, des de després de la guerra fins quasi la seva mort, bé vicepresident de la Secció.

També havia estat president del Club de Natació Barcelona.

Sí, però he trobat que durant els últims anys ho va ser de la Secció d'Atletisme, i llavors segurament feia les funcions de delegat, acompanyava l'equip... o no tant?

Bé, els equips inferiors, juvenils, infantils, era ell qui els portava, ell n'era l'ànima. Després, amb els equips més grans hi havia el Porras; més tard vaig entrenar amb ell. Però amb equips joves feia l'equip, ens educava, ens feia anar a les farmàcies, ens donava el material.

Tu, que vas fer competicions juvenils i de cadets, deus saber que, als anys seixanta, dels anys cinquanta no ho tinc tant, el Club de Natació Barcelona arrasava en la categoria del Joan Sastre, en els campionats infantils, campionats juvenils, fins i tot havia arribat a portar tres equips en una final. Tu vas competir amb l'equip del Club de Natació Barcelona? O no hi havia campionats?

Sí, vaig competir amb tretze anys, perquè feia un tipus de lliga infantil. Me'n recordo que ens traslladàvem a Vic o a Granollers, on anàvem a competir.

Una altra cosa que m'agradaria deduir és com pensava. Perquè, és clar, va arribar un moment que el Club de Natació Barcelona arrasava, però una mica després tant el Madrid, el Futbol Club Barcelona, com l'equip de l'exèrcit de Madrid, com que fitxaven,

tenien força i tenien atletes. Quina era la seva reacció davant això? Perquè, pel que he llegit en articles, anava en contra de cobrar el semiprofessionalisme, perquè professionalisme tampoc ho era.

Sí, amb això era molt conservador, amb l'esport amateur; i en aquella època no podia imaginar que un atleta pogués cobrar fent atletisme, en això hi estava en contra.

La seva relació amb el Futbol Club Barcelona, que era una mica qui li prenia els atletes, era cordial o senties comentaris en contra?

No, no ho comentava, almenys no recordo cap vegada en què criticqués el Club ni la seva forma d'actuar.

No, tampoc no he trobat res. El que he trobat són articles defensant aquest concepte d'amateurisme, però no crítiques contra el Barcelona, i al revés. Al final em sembla que el Barcelona li va donar una medalla. Però no em refereixo a això, vull saber quina era la seva reacció quan veia que un atleta que havia pujat després se n'anava?

Bé, a mi em va passar, jo també vaig marxar del Club...

És clar, hi havia moltíssima gent a la qual els feia gràcia rebre ajuda. Per ell era un gran disgust quan un atleta marxava, però hi cabia dir anem a buscar alguna forma de compensació. Mai no ens va posar cap impediment. Després van venir altres delegats; ell ja era més gran. Després potser sí que van venir unes altres persones o unes altres idees i es va tenir en compte aquest tipus d'ajudes, no? Jo vaig tornar una altra vegada al Club

de Natació Barcelona ajudant una mica com a tècnic, amb aquestes coses fins i tot ell mateix amb alguns de més grans, doncs amb alguns cursets que feia ell d'estiu...

Vas participar en alguns dels cursos que va fer a l'estiu, els que feia a Montjuïc?

Perquè, de fet, també va fer uns cursos abans de la guerra, i després una mica va ser el pioner d'aquests cursos d'estiu com ara les colònies o com aquests que hi ha.

Quines eren les activitats que es feien en aquests cursos? Era iniciació polivalent?

Bé, sempre es començava un tipus de taula de gimnàstica que ens feia dirigir a nosaltres, els més grandets, amb la resta dels nanos i llavors practicàvem totes les especialitats, es pot dir, de l'atletisme, tant salt i curses com llançaments. És clar, ell tampoc no podia atendre-ho tot, i llavors els que ja en sabien una miqueta i eren més grandets feien d'entrenadors. Jo, per exemple, el disc. Quan vaig començar, bé, els primers anys, quan estava entrenant, hi havia un tal Ramon Talrevilla, que era pràcticament el que entrenava el disc. És curiós però és així; i després vam ser nosaltres els que entrenàvem. De vegades en aquests cursets que feia d'estiu ens demanava que hi anéssim unes hores a canvi d'algun tipus de compensació.

I a més d'això del duro, de pujar en un taxi i pagar-ne la meitat, recorda cap altra anècdota de Ponsati?

És que amb això sóc bastant...

O alguna imatge que tingui d'ell?

Bé, recordo que quan sortíem a fora de Catalunya, per exemple a València amb tot l'equip, ell ens agafava i ens portava al cine o a una cafeteria a prendre una orxata.

S'encarregava fins i tot de les activitats que fèieu a fora de la pista?

A l'estiu, per exemple, ens portava a la platja, agafàvem el tren i anàvem per exemple a Vallcarca a passar-hi el dia.

I no ho feia servir per entrenar?

No, es considerava com una petita excursió. Bé, en aquella època tampoc no viatjaves gaire, i era una miqueta per sortir de la rutina de l'entrenament.

I ell ja deuria ser un xic gran per anar a Vallcarca amb tot de nois joves?

Doncs la veritat és que quan vaig començar ja el vaig veure gran, o sigui, imagina't.

Uns cinquanta anys deuria tenir, perquè va morir als 80 si no m'equivoco.

Sempre me l'imagino amb l'abric, les seves ulleres i el cabell blanc.

Doncs, molt bé, t'agrairia que, si en recordes alguna cosa, m'ho facis saber.

IV. ENTREVISTA A ROMÀ CUYÀS. 30-3-1996

Romà Cuyàs, exatleta del senyor Ponsati, és una de les persones que més contacte va tenir-hi professionalment durant l'etapa en què Ponsati va consagrar-se a la tasca de mestre d'atletisme. Ha estat president de la Secció d'Atletisme del Club de Natació Barcelona i secretari d'estat d'Esports amb el Govern socialista de Felipe González.

Bona tarda, voldria demanar-li que em parlés de la seva relació amb el senyor Ponsati.

Era un home molt integrat en la vida ciutadana. Sempre deia que sortia del forn del carrer del Carme dels seus pares.

Del forn del carrer del Carme? A quina alçada més o menys, ho sap?

No, no me'n recordo.

No sabia que el seu pare fos forner... No, li voldria preguntar sobre els records que tenia d'ell. Quina era la seva relació.

Els records els tinc tots.

Vostè va ser atleta, el va conèixer com a atleta i com a directiu.

Com a directiu, poc. Una de les raons d'acceptar d'anar a Madrid com a secretari d'Esports és perquè li devia ser directiu de l'esport. En certa manera és un homenatge

que li faig al senyor Ponsati, ja que sóc una de les persones que més l'ha conegut, per totes les raons d'època. El senyor Ponsati i el meu pare eren companys de la directiva del Club de Natació Barcelona, perquè el meu pare va fundar l'equip de rugbi. El meu pare va ser a França i quan va tornar el 1919 fundà aquesta Secció al Club. Primer va ser directiu de natació, després va passar a waterpolo i fins que no acaba la guerra no fa rugbi. Jo vaig començar fent atletisme i quan ja m'agradava el meu pare em va portar a veure el seu amic Ponsati. Començo a fer atletisme a l'Estadi de Montjuïc l'any 53 amb el senyor Ponsati, i a partir d'aquí s'inicia la nostra relació, que va ser bastant intensa. La meva primera feina me la va facilitar el senyor Ponsati. Anava cada tarda a casa seva. L'altre dia vaig trobar a casa una fotografia meva amb ell i la seva germana; tenia una germana gran que li feia com de mare. La meva vida ha estat lligada bastant al senyor Ponsati.

És veritat el que em va dir en Llorenç Cassi que pujaven amb taxi des de la plaça Espanya i que ell en pagava la meitat. Que normalment hi anaven vostè, en Llorenç Cassi, l'Ernest Lluch i un altre?

Era igual, cada quatre un taxi.

O sigui, que no tan sols era un taxi.

No, a vegades érem més, però sempre amb un duro. Pujàvem a les set menys deu i a les set en punt, que era quan obrien les portes, normalment ja érem a l'Estadi. El problema era la baixada, baixàvem corrents. Jo anava molt a casa del senyor Ponsati, amb la família, hi fèiem jocs de mans, tocàvem la pianola... Puc afirmar que d'alguna manera el

senyor Ponsati va ser com el meu segon pare. Hi ha un aspecte de vigilància professional. Millor que ho expliqui des del començament. Començo a estudiar dret l'any 55, i ell és qui m'aconsella que faci d'oficial i que em busqui una feina a les tardes per poder pagar-me la carrera. Llavors em va buscar la feina a la farmàcia. Així, a les tardes anava a arreglar receptes per a laboratoris. Fins aquest punt he estat implicat en aquest moment de la família Ponsati. Era un gran pedagog, que sincerament deia que les marques no portaven enlloc. Li importaven els joves, els homes, en resum, els ciutadans. Era un home clàssic que es feia amb tothom. Sempre que arribava l'havíem de saludar, dir-li bon dia i mirar-lo a la cara, deia: "No vull els nens que amaguen la vista". Era un pedagog, un educador.

Aquest és un dels aspectes que vull remarcar que, potser per la influència que va tenir dels amics, o potser per la seva formació, tota la seva carrera va seguir una línia de pedagog. Tots els seus valors tenien una relació pedagògica i va dedicar tota la vida a l'esport.

Era un home molt humanista, vull dir que li interessava molt més l'home que la part tècnica, potser també perquè llavors l'esport estava a un nivell més d'oci en comparació al nivell de l'alta competició d'ara. A ell les marques l'avorrien, fins i tot a vegades ens enganyava. Mira, vaig començar amb ell quan tenia quinze anys, i més d'un cop quan fèiem proves amagava els controls de temps o simplement ens enganyava. És a dir, et deia el que creia que a tu et convenia sentir, era molt més que un entrenador oficial.

Era l'entrenador oficial?

No, era l'entrenador del Club, un professional. Era el mecenes. Per nosaltres, organitzava una loteria cada Nadal per pagar el pressupost de la Secció, i normalment ho pagava de la seva butxaca, perquè era un home que ja tenia prou per viure. A vegades aquests diners se'ls cobrava i d'altres no. Per tant, no era un simple entrenador, el que passa és que així se sentia més a prop de l'esport, i sí, cada dijous venia a entrenar-nos. Tenia uns mètodes molt peculiars que potser ara serien de poc valor, però llavors em semblaven molt intel·ligents. Per acostumar-te a marcar els ritmes, quan feies una sèrie et xiulava els temps intermedis, per exemple, si havies de fer 400 m en un minut, doncs cada quinze segons et xiulava perquè tu sabessis com anaves respecte al temps. Bé, són solucions que farien riure algun seriós de l'atletisme, però en aquella època eren molt útils. Per tant, pots dir que era un home poc amant de les marques, que t'ho feia aprendre tot. Per ell el més important era l'atleta complet. Jo vaig ser subcampió de Catalunya de llançament de disc, i era molt feble, però és que et feia saltar tanques, llançaves el pes. Intentava que no fessis una especialitat monogràfica on aconseguissis la millor marca possible. Això als nens, com a mi, de quinze a disset anys ens ho va inculcar molt. Em vaig passar a la marxa atlètica per casualitat en la meva època juvenil amb disset o divuit anys i no és que fes unes marques gaire bones, però l'important era divertir-se.

De fet, he llegit que van fer un acte al Palau de la Música Catalana on vostè va tenir unes paraules molt emotives per al senyor Ponsati.

Van fer un concert al Palau de la Música. Els meus records amb el senyor Ponsati són difícils, jo diria des dels quinze anys. Des de l'any 53 fins al 80 va ser una persona molt present en la meua vida.

En una altra cosa on també considero el senyor Ponsati com un pioner és en l'organització de cursos d'estiu, una mica reprenent la tradició de Barcelona de les colònies d'estiu.

Perquè tenia aquesta cultura pedagògica, tenia molt present tot aquest moviment educatiu d'abans de la guerra, i el seu gran amic, Pere Vergés, ja seguia aquest tipus d'ensenyament a l'Escola del Mar, i per això quan en Vergés pot i funda el Garbí hi entra com a professor de gimnàstica ell personalment.

Personalment, va fer de professor? Pensava que hi havia posat la neboda i prou.

Ell era l'amo de la part esportiva.

És clar, i en el seu moment va ser una escola model.

Bé, si vol informació sobre Pere Vergés, el fill, el Robert Vergés el pot ajudar; ja faré algunes trucades.

Li agrairia moltíssim. Sap amb qui també m'agradaria contactar? Amb el senyor Ernest Lluch, perquè li truco a la Universitat però em resulta molt difícil trobar-lo.

Amb en Lluch, francament, no hi tinc gaire contacte.

Contacte de temps.

En temps i en intensitat. Va fer molt més la seva vida. En Lluch comença com jo, en el mateix moment, però de seguida ho va deixar; va fer tres o quatre anys i prou. Però durant aquest temps sí que tots dos vam tenir una vida molt activa i semblant.

El que sí que és cert és que li va quedar una imatge important del senyor Ponsati, perquè a vegades l'he sentit a la ràdio i sovint en fa menció.

Sí, és que durant aquesta època el senyor Ponsati va viure molt al costat de tots nosaltres, el que passa és que després no tots van continuar dins el món de l'esport i, per tant, van anar perdent-hi contacte. Jo, per exemple, vaig ser president del Club de Natació Barcelona, i la meua vida està lligada a la natació, al senyor Ponsati i a l'esport. El cas de Lluch va ser diferent, va ser una relació molt intensa, però més curta. Ja t'he dit que vam començar junts; després també es va passar amb mi a marxa atlètica.

Era un Club que formava atletes. Després, hi havia altres clubs com el Barcelona, que amb l'única cosa que es diferenciava del nostre era amb la banca. Seduïa molts nois comprant-los xandalls o regalant-los entrades per al Barça; en aquella època no hi havia tants diners com ara. No els preocupava formar.

En canvi, al Natació, posteriorment, pagava unes pessetones a alguns nois perquè anessin a fer de monitors a les escoles. L'escola que no tenia diners acceptava compartir un home que fes les hores d'ensenyament. Nosaltres teníem l'equip B juvenil, sempre el

Bonanova, i mira ell sol omplia tot l'apartat juvenil. Hi havia l'A, que eren els figures, el B i el C.

S'havien arribat a classificar per als campionats d'Espanya A, B, C.

Sí, és que érem la potència. En aquestes edats érem la potència indiscutible, i per reflex en els grans també, però en aquests ja venia el Club que pagava, i que d'alguna manera s'enduia atletes, cosa que ens feia mal. El Barcelona no tenia un cos, no tenia escola d'estiu, no tenia el que avui anomenem "la pedrera". Malgrat que nosaltres teníem una imatge de "senyoritos" pel que fa a la resta de la gent, el que realment volia el senyor Ponsati és que hi haguessin nens de tot arreu o, millor dit, volia utilitzar l'esport com un mitjà d'integració social. Entre nosaltres hi havia simples estudiants, nois riquíssims, d'altres que no ho eren. En Ponsati tenia una escola de civisme i de ciutadania, volia que els seus equips fossin interracial, no volia la imatge de *hijos de papá*.

I ell, amb els equips, participava com a delegat? Quina funció hi duia a terme?

Ho feia tot.

No tan sols exercia la figura de delegat, era el tutor que ho cobria tot.

Bé, el divendres et telefonava a les vuit del vespre i et deia: "Ja hi penses que demà al matí hem d'entrenar en aquest lloc o hem de fer tal cosa?" Trucava als atletes a casa perquè no s'adormissin; i els diumenges a la tarda ens els passàvem quatre o cinc a casa

seva omplint fitxes de resultats que s'havien produït. El que fèiem a vegades era encarregar que un fos el delegat i aquest s'ocupava de portar el tema dels resultats. A partir de les fitxes, feia la selecció dels seus homes... En resum, ell era l'ànima.

Des de la guerra fins al 1980, el Club Natació va ser ell. He vist que el seu sistema va ser copiat per altres grups, la creació d'aquesta estructura. Per exemple, en els cursos d'estiu els atletes grans feien de monitors. El fet de crear aquesta xarxa, en què s'anava passant d'atleta a entrenador, que anàvem ajudant i que anaven passant a col·legis fins que al final tenia una estructura molt bona, que després van imitar d'altres.

Una cosa que em crida l'atenció és que el Club de Natació Barcelona una mica reflectia la vida ciutadana. Hi havia gent com en Samaranch o d'altres importants que eren socis del Club de Natació Barcelona. Tenia relació amb l'elit del món directiu esportiu de llavors?

La tenia tota, perquè és clar era president de la Secció d'Atletisme i per força hi havia de tenir contactes. D'altra banda, la imatge que tinc de Samaranch és que venia poc, però el que era president del Club en aquells moments, que era una persona molt sacrificada, en Sentís, el coneixia bé i a través d'ell ens arribaven algunes subvencions, de quantitats petites, però no et pensis. Sí, en senyor Ponsati era molt respectat, era el patriarca.

M'han dit que a casa seva l'anaven a veure personatges importants com ara la senyora Ferrusola, això m'ho va dir el senyor Castelló.

No ho sé, però pot ser, perquè era un home de molt prestigi, reconegudament dolç, mecenes, patriarca, pedagog. Realment en cada club hi havia un home que feia una funció similar a la del senyor Ponsati. Per exemple, el senyor Planes, o al Gimnàstic el senyor Pinyol. L'havia conegut bastant abans de senyor Pinyol i, encara que fos d'una classe social bastant alta, la seva funció dins el gimnàs era la mateixa que la del senyor Ponsati.

Una mica s'ha perdut aquest concepte altruista de l'esport, bé, en part és normal.

Sí, l'esport s'ha complicat molt. En aquells moments l'esport passava a mans d'uns homes molt humanistes, la seva vida era això. Segueixen havent-hi molts clubs que intenten continuar amb aquesta mentalitat, i realment l'esport d'avui dia també neix d'aquesta manera. A cada lloc on anaves tractaves amb un home que era l'home fort del club, i que era conegut en l'entorn de la ciutat.

Una de les coses que també remarcaré una mica és que, per exemple, la reforma pedagògica actual parla d'alguns temes que fa cinquanta anys ja s'havien tractat. La individualització, la formació integral, eren valors ja existents. És a dir que ara, passats seixanta anys, els estem recuperant. I ell tota la seva vida va ser un reflex d'aquesta ideologia.

Sí, perquè neix el 1899, és aquell moment històric. Esdevé una revolució que s'anirà allargant i progressant, però ell sempre va seguir una mateixa línia.

I vostè sap si tenia gaire relació amb l'Elies Juncosa?

No ho sé, perquè jo no vaig conèixer l'Elies Juncosa, però de relació n'havia de tenir, perquè la coincidència de persones amb responsabilitats i amb interessos comuns en una mateixa entitat ho fa més que evident. Per exemple, a la meva època ell era molt amic de Torresnos, que era un altre gran professional. Però aquest ja va ser posterior a la meva època, ja no el vaig arribar a conèixer.

És que, pel que em van dir les seves nebodes, també havia col·laborat directament en un projecte d'Olimpíada que van presentar.

Als anys vint. Allà hi havia, sota el fundador del Club, moltes escoles esportives. En la Barcelona d'aquella època les iniciatives esportives com el futbol neixen de mans dels estrangers, i aquesta expansió va lligada al noucentisme, al moment d'evolució pedagògica, i va lligada també a un moment que jo diria que és la culminació de la Renaixença i, per tant, hi ha uns focus; i segur que l'Elies Juncosa el va conèixer. Devia ser amic seu, segur, però, és clar, com que estem parlant dels anys vint i trenta, jo encara no havia nascut. Començo a estar en relació amb tot això als anys cinquanta, i ja era una altra etapa.

I vostè sap per què el senyor Ponsati va fer aquest canvi de la natació a l'atletisme?

Realment no ho sé. Li vaig preguntar una vegada i em sembla que li era igual, perquè ell va passar de la natació al waterpolo, i del waterpolo a l'atletisme. El waterpolo i la natació no eren pas el mateix, i eren dos seccions fins i tot no fundades, perquè els

nedadors queien malament entre els altres; hi havia una certa pugna entre jugadors de waterpolo i nedadors.

Realment sí que feia falta l'atletisme, perquè en aquells moments la natació estava una mica malament.

Jo crec que si hi hagués hagut futbol o bàsquet hi hauria jugat, li era igual. El que li importava eren l'educació física i la joventut. Tinc la sensació que no li agradaven les marques i tampoc el sobreesforç de fer 10 sèries de 200 en poc temps. El que li preocupava eren la formació i l'educació higiènica. Era molt curós amb tots els aspectes mèdics de la formació dels nois. Intentava que passessin revisions mèdiques cada any.

Lavors hi havia un conflicte que encara no s'ha resolt sobre qui hauria de governar en l'aspecte escolar. Han de governar les federacions i aquells vinculats a les federacions? O han de governar els directius de l'esport escolar i les escoles? Això passa per cicles. En un moment a Espanya l'esport era absolutament dirigit per l'esport escolar i no acceptava cap ingerència de les juntes federatives i de l'esport als clubs; altres en què ha estat al revés, i d'altres en què s'han compartit. O sigui, tu corries campionats d'una modalitat, i passaves a una altra canviant de samarreta, i era perquè corries per al col·legi i corries per al club. Però en part no és tan estranya aquesta ambigüitat o ara el seu defecte el Ministeri el que fixi les normes del joc però en canvi quant a competició, i en el cas concret de l'atletisme, qui millor que la Federació dels clubs per donar el suport tècnic. Mai s'ha sabut bé la relació entre el senyor Ponsati amb els directius de la Falange. És clar que t'estic parlant dels anys cinquanta i el franquisme era molt dur. Era perquè de sempre s'havia parlat català, i el castellà era una altra cosa. O sigui, que no hi

havia cap significat espanyolista en la seva manera de ser. Havia tingut problemes amb responsables de la Falange, però també hi havia tingut relacions molt bones, sabia com tractar-los gràcies a la seva forta personalitat, era un senyor. Sabia fer aquestes coses d'una manera molt elegant i molt concreta. Per a mi aquest home ha estat molt important, però també crec que ho ha estat per a Catalunya i per a Barcelona. El seu estil d'entendre l'esport avui potser no s'acabaria de captar, perquè crec que l'esport s'ha comercialitzat i professionalitzat massa. El que sí que era veritat és que els criteris d'accés a la competició de primer nivell eren molt més assequibles, no es necessitava la superclasse que cal avui dia. Ara o s'entrenen sis vegades per setmana o és impensable poder assolir aquests nivells. Nosaltres anàvem uns dies la setmana al Club a fer gimnàs, corríem per la sorra a l'escullera, hi anàvem a vegades.

Però ell ja us feia d'entrenador, era qui us feia anar a la sorra.

Sí, i a vegades també anàvem al Tibidabo. Però també corríem per fora l'Estadi, però no era tan agradable com fer-ho per la muntanya. En aquells moments l'esport era més assequible, i jo tinc por que l'esport avui es converteixi en un circ, ja que es donen massa mèrits als resultats i la gent no s'acaba d'identificar. Tinc por que la importància de l'esport per als joves tendeixi a baixar. A més, actualment, si no tens prou aptituds oblida-ho. Veig els atletes d'ara i, noi, realment estan quadrats. Per tant, si no presentes unes aptituds físiques bones, no cal ni que ho intentis. És molt difícil pensar que si s'entrena prou temps es pot arribar a assolir el mateix nivell.

Sí, i se segueix una mica aquesta filosofia dels franquistes...

Sí, i a mi em fa por que això allunyi la joventut de l'esport.

I crec que si Catalunya durant uns anys va ser pionera, va ser en part per tota aquesta mentalitat pel que fa a l'esport i per les persones com el senyor Ponsati que el van tirar endavant.

El teixit associatiu que hi ha a Catalunya, aquest esperit més europeu, el noucentisme, la gran revolució de la pedagogia van ser molt importants.

A la resta d'Espanya també s'hi troba aquesta actitud?

No hi ha ni aquest voluntariat, ni aquests clubs, ni aquesta tradició esportiva. Per tant, moltes de les formulacions que feia com a delegat nacional d'Esports les feia pensant en català, estava expressant-me com a directiu de l'esport català. T'adonaves clarament que això del teixit social, i de la vertebració social, que a vegades sembla un tòpic polític, és absolutament veritat. Catalunya té molts sentits associatius que li permeten fer des dels Cors de Clavé fins als clubs d'esports; és tota aquesta tradició europea de les societats del segle XIX, de la ciència de la naturalesa, de l'art que comença amb el modernisme i segueix amb el noucentisme. En fi, és un període que es desenvolupa a Europa.

Que aquí va ser molt important, mentre que en d'altres llocs no tant.

Bé, perquè aquí hi ha persones que ho fomenten, i aquestes persones pertanyien a l'estructura social burgesa. Espanya no ha tingut ni la revolució francesa, ni la revolució industrial. Els pobles d'Espanya segueixen amb una tradició feudal, mentre que Catalunya, gràcies a la minirevolució tèxtil del segle XIX, té una burgesia molt semblant a la que té Europa, i per això duu aquesta certa línia de continuïtat respecte a Europa, i es

diferència de la resta d'Espanya. Tot això no són tòpics, són realitats. Són realitats socials, i molt profundes a més a més, però, és clar, això no es nota fins que no tens una responsabilitat en l'àmbit estatal.

Jo, en anar construint la seva biografia, m'he trobat com a refent una mica la història de l'esport català, pel que he anat veient des de les influències pedagògiques fins al procés d'arrelament de l'esport a casa nostra. He anat vivint com aquests serials que fan a la televisió, que amb la vida d'una família vas veient altres punts de la història d'un país.

Relacionat amb la seva vida hi ha una bona part de la història de l'esport català, perquè, és clar, viu en una època decisiva, ja que les federacions es creen a partir del 1915 i, per tant, la Federació d'Atletisme es funda l'any 12 o el 16. És aquesta època que coincideix amb la seva incorporació en el món de l'esport.

Em sembla que la data exacta va ser el 1915, perquè el 1990 la Federació va celebrar el seu 75 aniversari.

Estem en una època en què el Club comença a funcionar. És que és una època a Europa d'explosió d'un sistema d'entrenar diferent.

També cal destacar que el món anglosaxó tenia un corrent esportiu de les pràctiques físiques, i a Europa, en canvi, hi havia uns corrents gimnàstics molt importants. Però qui introdueixen l'esport a Catalunya són els gimnasos, vull dir que es barreja l'esport amb el corrent gimnàstic.

Bé, és que Amorós, un home respectadíssim a França i molt menys aquí a Espanya, té un paper importantíssim en aquest sentit. Aquí hi havia el Gimnàs Alzina, que era al carrer Diputació, entre Rambla de Catalunya i Balmes, que també era una escola, vull dir que anava molt més enllà d'un lloc on es fa només gimnàs, eren centres d'educació, d'inquietuds...

És que al Gimnàs Vila també he trobat que hi feien classes de gimnàstica els alumnes de l'Escola de Mestres de Joan Bardina. Crec que això indirectament segur que va influenciar el senyor Ponsati. Segurament, però ell tenia uns llaços molt estrets amb el món esportiu de Catalunya, tenien molt bona relació. És clar, tot lliga, era un moviment que sense estar articulat hi havia una coincidència d'objectius i de sentiments que era sorprenent. Però eren pocs, eren cinquanta en tot Barcelona i estaven en un coneixement molt pròxim, perquè l'excursionisme és l'altra gran trobada de primers de segle. Entre l'esport i l'excursionisme hi ha una gran coincidència, i a més els objectius culturals i humanístics coincideixen, perquè conflueixen cap a la naturalesa, però estan en el mateix equip de descobrir la ciència, des del moment dels ateneus. Crec que Ponsati es mou en un moment i en un entorn en què l'esport català passa per les seves mans o pel seu entorn.

M'he trobat amb un problema, perquè m'he adonat que de cada època es podria fer una tesi. Per exemple, es podria agafar l'època de la introducció de l'esport i fer una tesi, del franquisme una altra i així dels diferents períodes de la història de l'esport i l'educació física del nostre segle. Però m'he hagut de centrar una mica i anar reduint molts dels aspectes que he estudiat.

La secció d'atletisme del Club de Natació Barcelona, si no ho recordo malament, es funda el 1947?

Com a secció sí, però és que abans, als anys vint, hi havia hagut una espècie de minisecció d'atletisme, però segurament va anar de davallada.

El que més he fet ara és agafar la revista del natació i llegir-la tota i, és clar, realment allà hi ha la vida. El vuitanta per cent d'informació l'he extreta d'allà. He trobat discursos d'ell, entrevistes. He vist el que es proposava a les assemblees quan ell era directiu de l'entitat.

També hi ha el *Butlletí de la Federació Catalana d'Atletisme*, que es va editar quan era president.

De fet, va fer alguns encontres internacionals, malgrat que no hi havia ni cèntims ni relacions amb l'exterior. Vull dir que realment va ser una espècia de miracle.

Sí, vam fer alguns encontres amb Alemanya. Per tant, hi havia aquest esperit. En aquell moment a Catalunya es feia una competició que era Barcelona-Madrid-Lisboa, i per exemple recordo haver vist a l'Estadi de Montjuïc l'atleta vencedor de disc italià, que ara no recordo com es diu. És que quan vaig arribar a la Federació devia ser l'any 62.

La Federació d'Atletisme?

Sí. Vaig arribar i en Ponsati em va fer secretari de la Federació, i també hi era en Mariana, "l'etern Mariana", que també ho sap tot sobre el senyor Ponsati. Perquè ell era

secretari de la Federació. Hi havia el secretari de la directiva i el secretari professional, i el Mariana em sembla que ja era secretari quan ell va ser president. De fet, va ser secretari de la Federació amb aquell home que s'ha mort recentment d'una malaltia, que després va ser president i que havia estat campió de Catalunya de 100 metres, l'Arévalo. El senyor Ponsati volia un representant del Club que fos de la seva confiança i em va elegir a mi. L'any 68, per exemple, vaig anar com a representant de la Federació a Praga dotze dies abans de la primavera de Praga. I bé, la vida de l'esport català es basava en l'atletisme, en la natació, i la meua vida esportiva també està acotada pel record del senyor Ponsati.

Li volia demanar que si se li acut alguna cosa en particular, alguna experiència o record, o si troba cap fotografia, li agrairia que m'ho fes arribar, perquè segurament estaré escrivint fins al setembre. Perquè treballar així...

És com fer un trencaclosques.

No, però he trobat força informació.

És clar, la gent que l'ha conegut molt... Com el Cassi o fins i tot jo mateix et podem dir moltes coses.

He parlat amb molts d'ells, fins i tot amb en Jaume Ferret.

Sí, en Ferret és més jove. A veure, en Jaume Gartell i en Montes, que són dels anys cinquanta; segueix en Bosc, que és del cinquanta-cinc; el Cassi, que és dels seixanta, i després ja n'hi ha de més joves. Les galetes Montes, que eren a la cantonada de Plaça

Catalunya amb Fontanella, allà a El Corte Inglés... En coneixíem el propietari, i anàvem allà a atipar-nos de galetes. I ell i l'Oliana eren dos homes del Club.

De qui també parlo és de Martí Perearnau, que l'he trobat en un llibre d'atletisme de Joan Rius, on en Perearnau en fa la introducció i una mica li dedica el llibre al senyor Ponsati.

El pare d'aquest no pertanyia al Club; i no es viu igual des de dintre que des de fora. En canvi, el nen sí que va formar-se completament al Club.

Em va explicar que cada vegada que feia un rècord convidava tota la família a dinar, fins que el pare li va dir que no els convidés més, perquè com que feien rècords quasi cada dia...

Sí, realment es poden trobar molts qualificatius per al senyor Ponsati: educador, pedagog, però sobretot destaca la seva condició humana. Crec que tots els que hi vam estar units al gimnàs o a la pista en tenim el mateix reflex.

El fet d'anar parlant amb tots aquells que el coneixien va confirmant que realment era així, perquè tots diuen el mateix, i això vol dir que seguia la mateixa línia amb quasi tothom.

Sí, i suposo que un per un podríem citar anècdotes, algunes de repetides que donarien una coherència al personatge realment gran. Moltes vegades, però, la gent en parla

malament, perquè sempre es tenen enemics i alguna vegada s'ha parlat de la seva possible homosexualitat. Jo et diré una cosa, en tot el temps que vaig estar al seu costat mai li vaig sentir, ni li vaig notar cap gest o actitud que pogués reflectir això. Però en persones com la d'ell, com la del Saparga, són figures de les quals es presta pensar que hi ha una tendència homosexual.

I, a més, un home que no es casés, és clar, era fàcil que la gent ho pensés.

Sí, però t'ho torno a repetir, durant els vint-i-cinc anys que vaig ser al costat seu, ni jo ni cap dels joves que formàvem el seu entorn mai no ens vam adonar de cap qüestió que ens fes dubtar, diguem-ne, de la seva integritat moral, basant-nos en la moral de l'època.

La moral conservadora.

Exacte, i jo ho nego i això és una cosa que pot corroborar-la tothom.

Una altra anècdota que també em van explicar, no sé si la coneix, és que al final, quan ja estava malalt, va pagar de la seva butxaca un projecte per remodelar l'Estadi de Montjuïc; això m'ho van dir les seves nebodes.

El senyor Ponsati ha fet de tot, i jo també. L'Estadi de Montjuïc queia a trossos, i després de les competicions del 62 s'hi van instal·lar gitanos, gent que s'havia quedat sense casa després de les inundacions. I el desfan, però el desfan literalment. Després, en l'estat en què estava, es va pensar d'enderrocar-lo, però certes persones, entre elles Nemesi

Ponsati, van pensar de rehabilitar l'Estadi amb un cost relativament baix. Com que l'Estadi té la pista de 500m, això dóna per fer la pista de 400 metres, perquè fa dos estadis, i amb una realització realment mínima. Això sí que ho recordo, va ser quan en Gic era delegat d'Esports, i després durant els últims anys de la seva vida quasi ho vam aconseguir. També vam estar buscant terrenys que fossin barats i que es poguessin comprar per ampliar el Club de Natació Barcelona.

Ja l'any 1920, essent ell vicepresident del Club, van fer una proposta de ciutat esportiva...

Ell volia deixar unes instal·lacions al Club, i a la vegada que fossin una mica modernes. S'adonà que el Club tenia moltes limitacions socials i, per tant, volia crear noves instal·lacions on es poguessin fer altres esports.

Bé, ara si em perdoneu t'he de deixar.

Moltes gràcies per la seva col·laboració.

V. ENTREVISTA A ERNEST LLUCH. 14-5-1996

Ernest Lluch, exatleta del Club de Natació Barcelona, és catedràtic d'Economia a la Universitat de Barcelona. Ha escrit una gran quantitat d'articles sobre esport a diferents mitjans de comunicació. Va ser ministre de Sanitat en el Govern socialista de Felipe González.

Si em permet, li explico una mica el que estic fent, el perquè d'aquesta entrevista i els meus projectes. Em dic Miquel Robert. Havia fet atletisme durant molts anys i havia estat a la Federació d'Atletisme. Des de fa temps treballo a l'Escola de Magisteri de l'Escola de Mestres. Ara estic preparant la meva tesi doctoral, la qual confio acabar l'any vinent. Bàsicament és una biografia del senyor Nemesi Ponsati, perquè quan vaig començar a fer atletisme la primera persona que em va rebre a l'Estadi, i amb la primera persona amb qui vaig estar –poc temps, perquè després ja em van passar amb un altre entrenador–, va ser el senyor Ponsati. A més, el meu director de tesi, en Conrad Vilanou, el coneix?, em sembla que havia fet marxa atlètica al Natació...

El puc conèixer, però no ho recordo gaire.

Bé, doncs havia fet marxa atlètica amb el senyor Ponsati, i llavors em va ensenyar una fotografia i em va recomanar fer aquesta tesi. Ja fa un parell d'anys que la preparo, i la veritat és que és més interessant del que em pensava. D'alguna manera em permet d'anar lligant tota la història de l'esport català i de l'educació física a

Catalunya, perquè coincideix amb la fundació del Club de Natació Barcelona, la fundació dels clubs, els primers gimnastes a Catalunya. A més, era amic de Robert Vergés i això ho relaciono amb l'Escola de Mestres de Joan Bardina, amb la reforma pedagògica. És a dir, que una mica la seva vida em permet d'anar lligant la història de l'esport català. Llavors he fet tota una fase de recerca bibliogràfica, de tots els arxius del Club de Natació Barcelona, i ara com a última fase el que vaig fer són entrevistes a atletes seus, a amics o a persones que hi hagin tingut una certa relació. En aquest aspecte li volia preguntar quins records en tenia, quina va ser la seva coneixença amb el senyor Ponsati. Concretant una mica: com el va conèixer?

El vaig conèixer perquè a mi m'agradava l'atletisme espontàniament. Era com un instint, i allà on anava de petit s'hi organitzaven curses. I a Collbató va ser on vaig començar a fer curses. Aleshores a través del col·legi vaig començar a practicar l'atletisme. Després vaig passar pels Lluïsos, pel Cercle Catòlic de Gràcia i d'allà al Club de Natació Barcelona, on vaig conèixer el senyor Ponsati i on vaig iniciar una relació que mantindria durant cinc o sis anys.

A quina època va succeir això?

No me'n recordo, perquè visc molt poc pendent de la meua vida, però calculo que devia tenir pels voltants de catorze o quinze anys. El que més recordo del senyor Ponsati és la seva actitud pedagògica més que no pas l'atlètica. Per exemple, el preocupava molt que féssim el mandra. Hi havia una idea molt generalitzada que es basava en el fet que la majoria fèiem esport perquè érem mals estudiants i ell lluitava molt contra aquesta

creença. Però també estava molt en contra dels que feien esport per no haver d'estudiar. Tenia una idea que a mi sempre em va impressionar i era que tot just arribar a l'estadi ens havíem de canviar i començar a entrenar, no havíem de perdre el temps amb xerrameca ni caminant per allà sense sentit, perquè era temps que perdiem de l'estudi, que a la nostra edat era el nostre ofici. Sempre deia una frase que almenys a mi em va quedar gravada: "El treball forma l'home", aquesta era la seva concepció del treball com a eina formativa, i també de l'esport. Així, l'esport era una part de la nostra formació i per tant no es podia ser a l'Estadi sense fer res.

Tot just arribàvem havíem de començar a escalfar fent fúting, el que ara se'n diu *jòguing*, com el que ara se'n diu *xandall* abans era el *mono*; hi ha hagut canvis de llenguatge força notoris. Allà vaig aprendre això, que el treball forma l'home i, per tant, que l'últim objectiu de la nostra estada a l'Estadi era la formació i no pas obtenir grans marques atlètiques. El que passa és que com que tot s'havia de fer bé, si feies marca millor. Però sempre vaig tenir clara una cosa i era que, si havia de triar entre les marques i l'estudi, triaria l'estudi, d'això no en vaig tenir cap dubte mai. Ell sempre defensava la idea que els que estudiaven carrera el primer que havien de fer era ser bons estudiants i els que tenien un ofici el primer que havien de fer era ser uns bons treballadors en el seu ofici i que l'esport era una activitat complementària, i que si es portaven les coses amb ordre i concert s'acabaven fent bé. També creia molt en el que ara s'anomena *educació per objectius*. S'havien de tenir al pensament les marques que es creia que es podien obtenir, i si es tenia això i es duia l'entrenament adequat cap a aquestes fites, es facilitava moltíssim l'assoliment dels objectius. Per tant, la idea que tinc d'ell és la d'un educador. Quan penso en ell no penso mai directament en l'atletisme, sinó que penso en

d'eixugar-nos amb la tovallola. Això formava part de tota una filosofia de l'educació, no podies utilitzar alegrement la tovallola per eixugar-te, sinó que havies d'utilitzar-la en aquella part en què era imprescindible per eixugar-te. Exaltava l'aire lliure i la netedat i, per exemple, el fet que un atleta fumés ni se li passava pel cap. Era tota una visió del món. L'atletisme era una part d'una nova visió del món i no tan sols pedagògica. I per això encara ara de gran tinc la mania, quan m'acabo de dutxar, de treure'm l'aigua amb les mans abans de passar-me la tovallola. Per nosaltres l'atletisme, a més d'un esport, era una manera d'adquirir una disciplina interior.

Jo, per la meva edat, vaig enllaçar amb el que va ser el moment del canvi. I què era el moment del canvi? Era el moment en què s'entrenava dos cops la setmana, i això ho feia molt compatible amb les altres activitats que realitzàvem. Normalment aquest dos dies eren els diumenges i els dijous. Els diumenges al matí eren uns dies relativament tranquils i els dijous a la tarda teníem festa al col·legi. Tot això es va anar complicant, perquè llavors va arribar un entrenador suec que es deia Gunnar Lender i un altre que entrenava en Tomàs Barris i que em va entrenar algunes vegades i que es deia Lijos o alguna cosa així. Tots dos eren nòrdics i amb una concepció de l'entrenament molt més rigorosa. Això volia dir entrenar quatre i fins i tot cinc dies la setmana. A mi aquest nou plantejament de l'entrenament em va agafar amb dinou o vint anys, i llavors l'entrenament era una cosa tan forta que només la seguien els qui realment tenien condicions, com era el cas de Barris, que era un atleta excepcional que va triomfar per tot el món, però que tenia una feina que li permetia combinar perfectament treball i entrenament; és a dir, que era semiprofessional. Treballava a la Diputació, on l'havia "enxufat" en Samaranch, que venia del món dels falangistes, perquè en aquell moment hi